

Dags för rättigheter!

En handbok om barnets rättigheter

FÖR KLASSERNA 7-9 SAMT GYMNASIER OCH YRKESKOLOR

unicef

Utarbetare av källmaterialet:
Veera Videnius

Redaktion:
Inka Hetemäki, Hanna Hämäläinen,
Aino Sarkia och Tanja Suvilaakso.

Översättare:
Sanna Wolin

Tryckning:
T-Print Ky, Hyvinge

Ombrytare:
T-Print

Illustrationer:
Mika Raita

Fotografier:
Information finns i samband med bilderna.
Pärmens bild © UNICEF/HQ990220/
GIACOMO PIROZZI

Berättelserna om barnen:
Grundar sig på UNICEFs verkliga berättelser
från fältet från olika håll i världen. Berättel-
serna hänför sig inte till barnen på foto-
grafierna.

UNICEF har fått Utrikesministeriets stöd för
medborgarorganisationernas informations-
verksamhet för produktionen av detta mate-
rial. Synpunkterna i publikationen avspeglar
inte nödvändigtvis Utrikesministeriets offici-
ella ståndpunkt.

© UNICEF 2004
Ny upplaga 2009

Kopiering tillåten i undervisningssyfte

Källor:

A Peace Child International Project: Stand Up Speak Out
- A Book About Children's Rights. 2002.

Fountain, Susan: Education for Development - A Teacher's
Resource for Global Education. 1995. UNICEF

Fountain, Susan: It's Only Right! - A Practical Guide to Learning
About the Convention on the Rights of the Child. 1993. UNICEF

Save the Children and UNICEF: Time for Rights - Activities for
Citizenship. 2002

Suomen UNESCO -toimikunnan julkaisuja no. 78:
Ihmisoikeuskasvatuksen käsikirja. 2000

Suomen UNICEF -yhdistys: Maailman lasten UNICEF -
Opiskeluaineistoa lapsen oikeuksista ja UNICEFista. 1995.

Suomen YK-liitto & Scheinin, Martin: Yhteiset ihmisoikeutemme.
1998

Ulkoministeriö: Lapsissa on tulevaisuus - Lapsen oikeudet
kehitysyhteistyössä. 2002

UNICEF: Annual Report 2008

UNICEF: Kids Inclusive - Educational kit promoting children's
participation & inclusive action against discrimination. 2003

UNICEF: State of the World's Children 2009

UNICEF: Progress for Children 2006-2009

UNICEF - komiteen i Norge: Hei, hvordan har du det?
Barnekonvensjonen 10 år (1989-1999) Et metodisk opplegg for
småskoletrinnet

UNICEF – UNICEF Sverige: Den bortglömda katastrofen. Ett
läromedel om hur barn och unga drabbas i den globala aidsepi-
demin. 2007.

Valjakka, Eeva: Näkökulmia lapsen oikeuksiin. 2000

Till läraren:

Barnets rättigheter – ett medel för etisk uppfostran

Alla människor, oberoende var de lever, hur gamla de är eller vilken nationalitet de tillhör, har samma människovärde och samma grundläggande behov. De grundläggande behoven är t.ex. mat, hälsovård, identitet, utbildning samt att få uttrycka sig själv. Dessa behov är viktiga för människans utveckling och välmående och därför kan de utan tvekan kallas en människas rättigheter.

Att dryfta de mänskliga rättigheterna är en väsentlig del av utvecklingen till att bli en ansvarsfull och deltagande vuxen människa. Det är naturligt att man börjar dryfta mänskliga rättigheter och jämlikhetsfrågor redan i skolan. När den unga dryftar frågor tillsammans med sina jämnåriga kamrater i en trygg miljö, utvecklas viktiga förmågor som att diskutera, bilda åsikter och att uttrycka sig. Lärarens uppgift är att skapa givande diskussionstillfällen och att bidra med den nödvändiga informationen och begreppen som kan föra diskussionen vidare och genom vilka elevernas förståelse för ämnet ökar.

Barnets rättigheter hör till samlingen mänskliga rättigheter. De behandlar saker som hör till den unga människans liv och därför är de också bra som grund för diskussioner om värden, etik, mänskliga rättigheter och rättvisa. Konventionen om barnets rättigheter kan stå som grund för många olika diskussioner och övningar. Man kan t.ex. skriva eller debattera om innehållet i konventionen samt göra forskningar eller förfrågningar om ämnet. Innehållet i konventionen lämpar sig som material till lektioner i t.ex. historia och samhällskunskap, livsåskådning och religion samt modersmålet. I den här handboken presenteras några olika sätt att närma sig ämnet på ett mångsidigt sätt.

Varför denna handbok?

Handboken presenterar kortfattat barnets rättigheter samt ger tips på hur läraren kan behandla ämnet i klassen. Boken baserar sig på övningar, genom vilka eleven får en uppfattning om vad barnets rättigheter är samt vilken betydelse rättigheterna har för eleven själv och för barn i andra länder. Syftet är också att utveckla elevernas förmåga att diskutera och arbeta i grupp samt bilda åsikter och uttrycka sig. Bland övningarna finns lätta och funktionella uppgifter, men också uppgifter som är svårare och som utmanar till abstrakt tänkande. Uppgifterna har noggranna instruktioner, men läraren kan också fritt omforma dem efter sitt eget tycke och så att de passar den grupp som läraren skall undervisa. Uppgifterna är lämpligast för 13-18 åringar.

Innehåll

Bakgrundsinformation:

A. Vad är konventionen om Barnets rättigheter?.....	5
B. Konventionen om barnets rättigheter - grunden för UNICEFs arbete.....	7
C. Barnkonventionens historia.....	9

Avsnittet bekantar läsaren med det centrala innehållet och begreppen i konventionen om barnets rättigheter, samt med dess historia. Avsnittet innehåller också basinformation om UNICEF och beskriver UNICEFs förhållande till barnkonventionen. Det rekommenderas att läraren bekantar sig med bakgrundsinformationen före lektionerna inleds. Avsnittet lämpar sig även som läromaterial och bakgrundsläsning för eleverna.

Lektioner:

1. Rättigheterna - något vi inte kan avstå ifrån	12
2. Rättigheterna tillhör alla barn.....	16
3. Rättigheterna förverkligas inte alltid.....	20
4. Barnets rättigheter kan delas in i grupper.....	24
5. Rätt till namn och födelseattest	26
6. Rätt till utbildning	30
7. Rätt till skydd mot våld och utnyttjande - prostitution	36
8. Rätt till hälsovård - hiv-aids	40
9. Rätt till vila och fritid	46
10. Rätt att delta och att uttrycka sin åsikt	52
11. Rättigheterna och plikterna.....	58

Lektionerna är en timme eller en dubbeltimme långa studieenheter om barnets rättigheter. Varje lektion innehåller 1-2 övningar med noggranna instruktioner samt idéer om på vilka andra sätt temat kan behandlas tillsammans med eleverna.

Lektionerna 1-4 behandlar grundbegreppen och det allmänna innehållet i konventionen om barnets rättigheter. Det rekommenderas att de behandlas i nummerordning före lektionerna 5-11.

Lektionerna 5-10 behandlar enskilda rättigheter. Utgångspunkten för övningarna är berättelser ur det verkliga livet från olika delar av världen. Dessa rättigheter kan behandlas i fri ordning. Under lektion 11 dryftas förhållandet mellan rättigheter och plikter.

Bilagor:

• Sammandrag av konventionen om barnets rättigheter	60
• Viktiga begrepp	61
• Viktiga åldersbegränsningar i Finland	62

A. VAD ÄR KONVENTIONEN OM BARNETS RÄTTIGHETER?

De mänskliga rättigheterna som utgångspunkt

De mänskliga rättigheterna är allmänt godkända principer och värderingar som handlar om att människor skall respektera varandra och leva tillsammans. De mänskliga rättigheterna är likadana överallt i världen, oavsett individens etniska, nationella eller kulturella bakgrund. De mänskliga rättigheterna är konkreta. De gäller alla människor och binder dem samman. När man känner till de mänskliga rättigheterna är det lättare att känna igen omänskliga handlingar. Det är varje individs plikt att fördöma kränkningar av de mänskliga rättigheterna och att efter bästa förmåga motarbeta dessa kränkningar.

De mänskliga rättigheterna är också ett rätt-snöre som stater kan använda sig av när de stiftar lagar. Principerna för de mänskliga rättigheterna är människans värde, frihet, jämlikhet och rättvisa. Respekt för de mänskliga rättigheterna samt lagstiftning som överensstämmer med dem är kännetecknande för den demokratiska staten.

De mänskliga rättigheterna verkar också som etiska principer förutom inom staters lagstiftning också på förhållanden mellan enskilda individer. De mänskliga rättigheterna låter oss leva tillsammans och respektera varandra samt manar oss till att fredligt lösa konflikter mellan individer eller samhällen.

Barnets rättigheter

Trots att de mänskliga rättigheterna skyddar alla människor jämlikt, så har det internationella samfundet ansett att det har varit nödvändigt att förstärka vissa sårbara gruppers rättigheter med särskilda avtal. Sådana särskilda grupper är barn, kvinnor, handikappade, invandrare, flyktingar och

andra nationella och etniska minoriteter.

Många av världens barn lever i fattigdom, förblir utan omsorg eller blir offer för utsugning eller utnyttjande. Faktorer som dessa gav upphov till en vilja att skydda och trygga barnens levnadsförhållanden med ett särskilt avtal. Först uppkom deklarationen om barnets rättigheter år 1959 och år 1989 slutligen den juridiskt bindande konventionen om barnets rättigheter, som ibland även kallas barnkonventionen.

I konventionen finns inskrivet de allmänt godkända uppfattningarna om vilka rättigheter alla barn borde ha, oavsett barnets "hudfärg, kön, språk, religion, politiska åsikter, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, handikapp, börd eller ställning i övrigt". Konventionen om barnets rättigheter kom till för att trygga barnens speciella behov och deras ställning i de vuxnas värld. Konventionen hör till FN:s människorättsavtal och är världens mest omfattande människorättsavtal, såväl till innehållet som till antalet länder som har ratificerat den. Experter inom många olika områden, representanter från UNICEF och andra medborgarorganisationer samt många olika staters beslutsfattare deltog i planeringen av konventionen.

Rättigheterna tillhör alla barn

Konventionen om barnets rättigheter är universell till sin natur. Det betyder att den är gemensam för alla världens barn (under 18-åringar) och att den är i kraft med samma innehåll överallt. Rättigheterna i konventionen är grundläggande rättigheter som inte kan fråntas. De kan inte fråntas eftersom rättigheterna tillhör barnen på grund av deras mänsklighet och därför att de är barn. Rättigheterna kan därmed inte heller tas ifrån dem. Rättigheterna är grundläggande eftersom de är väsentliga för barnets uppväxt och utveckling.

Varför behövs konventionen?

Historiens stora brott mot de mänskliga rättigheterna, t.ex. judarnas förföljelse i Hitlers nazityskland, ligger bakom uppkomsten av många människorättsavtal. Sådana här grymma händelser har visat att man behöver speciella internationella avtal för att trygga särskilda grupper - som barnens - ställning inom staterna. Avtalen avlägsnar inte automatiskt allt mänskligt lidande och de garanterar inte heller lycka, men att de existerar visar att det finns en vilja att kämpa mot orättvisor. Slutligen har avtalen en positiv inverkan på de särskilda gruppernas ställning, även om det går långsamt, till exempel vid stiftandet av nya lagar.

Juridiskt bindande för stater

De länder som har ratificerat konventionen binder sig juridiskt vid den, och är därmed tvungna att följa dess innehåll. De är också tvungna att rapportera om landets framsteg i att genomföra rättigheterna i konventionen till FN:s kommitté för barnets rättigheter. Den första rapporten görs två år efter ratificeringen, de följande görs vart femte år. Kommittén har som främsta uppgift att följa med vad staterna gör för barnens bästa. Den kontrollerar alltså inte enskilda föräldrars eller individers beteende. Finland är också ett av de länder som har ratificerat konventionen och avger därmed regelbundet rapporter om sin verksamhet.

Konventionen om barnets rättigheter är det första avtalet i historien som är juridiskt bindande för stater och som omfattande behandlar barnets rättigheter. Konventionen tvingar stater att agera enligt barnens bästa, att uppmärksamma deras specialbehov och att lyssna på deras åsikter. Konventionen innebär också att stater är tvungna att göra rättigheterna kända bland medborgarna och att stater måste delta i internationellt utvecklingsbistånd.

Viktig nu och i framtiden

Konventionen om barnets rättigheter har förändrat regeringars och enskilda människors attityder mot barn. Konventionen var och är fortfarande avgörande för att alla världens barn skall kunna garanteras erkännande som människor och personer samt att alla barn har samma rättigheter. Även om man har försökt utforma barnets rättigheter så omfattande som möjligt i konventionen, så betyder det inte att konventionen inte kan förändras. Nya problem och förändrade omständigheter kräver att konventionen uppdateras och omvärderas. Det här skedde till exempel i maj 2000 när man tillsatte två protokoll till konventionen: ett om barn i väpnade konflikter och ett annat om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi.

Konventionen kan delas in i tre delar på följande sätt:

• Artiklarna 1 - 41

behandlar rättigheter som ett barn har:

- till namn
- till nationalitet
- att bli behandlat jämlikt
- till utbildning
- till föda
- till familjeliv
- till att delta
- till att leka
- till skydd
- till hälsa
- till nödhjälp

• Artiklarna 42 - 45 behandlar genomförandet av rättigheterna i konventionen och övervakningen av detta

• Artiklarna 46 - 54 behandlar konventionens ikraftvarande

B. KONVENTIONEN OM BARNETS RÄTTIGHETER - GRUNDEN FÖR UNICEFS ARBETE

UNICEFs arbete grundar sig på konventionen om barnets rättigheter där barnet garanteras rätt till namn, nationalitet, åsikter, tillräcklig utkomst, hälsa, utbildning och fritid. Konventionen förutsätter också att barnet skyddas mot missbruk. UNICEF har ända från början spelat en central roll i konventionens utvecklingsprocess, redan i tre decennier.

Ryggraden i UNICEFs verksamhet är långsiktiga biståndsprogram genom vilka man försöker förbättra barnens situation i utvecklingsländerna inom olika delområden. Med de intäkter som organisationen samlar in utvecklar man bl.a. hälsovården, grundskoleutbildningen samt vatten- och sanitetssystemen i länder där långt ifrån alla har tillgång till basservice. En väsentlig del av UNICEFs arbete är samarbetet med staterna, så att dessa på ett riktigt sätt lär sig att följa barnkonventionen och slutligen kan garantera grundrättigheterna jämlikt för alla barn i sina länder.

UNICEF har också bundit sig till att jobba globalt för millenniemålen (Millennium Development Goals) som FN antog år 2000. Många av dem har starka anknytningar till barnens liv. Millenniemålen lyfter fram de viktigaste målen som redan ingår i konventionen om barnets rättigheter och är därmed en central vägvisare för UNICEFs verksamhet under 2000-talet.

Det ingår åtta stora mål i Millenniedeklarationen som världens länder under ledning av FN försöker uppnå före slutet av år 2015. Målen är att:

1. Halvera antalet människor som lever i fattigdom
2. Garantera grundskoleutbildning för alla
3. Främja jämställdhet mellan könen
4. Förminska barndödligheten
5. Förbättra gravida mödrars hälsa
6. Göra spridningen av hiv-aids och andra sjukdomar långsammare

7. Garantera en hållbar utveckling
8. Förbinda sig till globalt partnerskap

Målen är stora men UNICEF tror att de går att uppnå om alla människor, både privatpersoner och stater, organisationer och företagsrepresentanter arbetar för världens barns rättigheter. För att främja samarbete och för att alla människor globalt skall arbeta för barnens sak, lanserade UNICEF tillsammans med sex andra barnorganisationer under 1990-talet rörelsen "Global Movement for Children". Rörelsen har som mål att förbättra världen tillsammans med barnen. Förespråkare för rörelsen har bl.a. varit personer som kämpar för de mänskliga rättigheterna som Nelson Mandela och Graça Machel.

UNICEF-info:

Vad är UNICEF? UNICEF (United Nations Children's Fund) är FN:s barnorganisation. Den grundades för att hjälpa de europeiska barnen efter det andra världskriget år 1946.

Vad är UNICEFs mål? UNICEFs viktigaste mål är att trygga grundrättigheterna för alla barn.

Vad gör UNICEF? UNICEF planerar och genomför biståndsprogram samt stödjer länders regeringar i deras arbete att genomföra rättigheterna i barnkonventionen. UNICEF strävar genom sina program efter att kämpa mot diskriminering och ojämlikhet samt att garantera trygga födelseförhållanden, hälsovård och skolgång för alla barn, såväl för flickor som för pojkar. Genom UNICEFs program får barn i över 150 länder hjälp.

Var finns UNICEF och hur fungerar organisationen? Över 10 000 personer arbetar för UNICEF och av dem arbetar 80 procent på fältet med UNICEFs långvariga biståndsprogram. UNICEF får inte någon del av FN:s medlemsavgifter utan organisationen får sina medel som frivilliga gåvor av stater och enskilda personer. Organisationens högkvarter ligger i New York och Europas administrativa centrum finns i Genève. UNICEFs verksamhet i de olika länderna leds av de lokala kontoren.

Finlands UNICEF grundades år 1968. Finlands UNICEF har som uppgift att främja genomförandet av barnets rättigheter genom att samla in pengar till UNICEFs långvariga biståndsprojekt och till UNICEFs nödhjälp, samt att informera om barnens rättigheter och om världens barns situation till finländarna. UNICEF strävar till att varje vuxen och barn tillsammans bygger upp en värld, där barnens rätt till ett värdigt och tryggt liv uppfylls.

C. BARNKONVENTIONENS HISTORIA

© UNICEF

1948 - Förenta Nationernas (FN) Generalförsamling antog den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna. Den här deklarationen som var av grundläggande betydelse innehöll också barnets rättigheter, men snart märkte man att barnens specialbehov måste lyftas starkare fram.

1959 - FN godkände förklaringen om barnets rättigheter, som innehåller tio principer. Deklarationen var inte juridiskt bindande för medlemsländerna.

1978 - Polens regering lade fram ett förslag för en konvention om barnets rättigheter för FN:s kommission för mänskliga rättigheter. Under det internationella 'barnåret' (1979) tillsatte kommissionen en arbetsgrupp för att dryfta över barnens sak och de förslag som många olika länders regeringar hade lagt fram. Efter det här följde tio år av ihärdigt rådgörande för att få till stånd det slutliga innehållet i konventionen.

1989 - FN:s Generalförsamling antog konventionen om barnets rättigheter, som är också juridiskt bindande för de stater som ratificerar den. Den nya konventionen var i samma anda som den tidigare deklarationen men den tog också ställning till nya anledningar till oro som hade uppkommit under de gångna 30 åren. Dessa nya orosmoment var bland annat förorening av naturen, ökat användande av droger samt sexuellt utnyttjande av barn. Konventionen trädde i kraft rekordfort.

1991 - Finland ratificerade konventionen och såg därmed till att landets lagstiftning överensstämde med konventionens normer.

1996 - Alla stater som fanns på den tiden, utom USA och Somalia, hade ratificerat FN:s barnkonvention, vilket gjorde den till det mest ratificerade mänskorsdokumentet i världen.

2000 - FN:s Generalförsamling godkände två valfria protokoll till barnkonventionen: ett om barn i väpnade konflikter och ett annat om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi. Tilläggsprotokollen kräver separat ratificering.

2001 - Republiken Serbien skrev under konventionen (Det splittrade Jugoslavien gav upphov till nya stater)

2002 - Ett stort uppföljningsmöte för konventionen ordnades i FN:s huvudkvarter. Också barn deltog i mötet. Mötets slutdokument är känt under namnet World Fit for Children – en värld anpassad för barn. Finland gjorde på basis av det här dokumentet ett eget nationellt program, Ett Finland för barnen (2005).

2003 - Östtimor som blivit självständigt år 2002 anslöt sig till konventionen.

2006 - Montenegro (som hörde till f d Jugoslavien) ratificerar konventionen. Nu har 193 stater ratificerat konventionen.

2008 - Konventionens andra uppföljningsmöte, "World Fit for Children +5", ordnades i FN:s huvudkvarter. Under mötet förstärktes målet att förverkliga konventionen fullskaligt.

© UNICEF/NYHQ2005-1694/Estey

LEKTIONER

1. Rättigheter - saker vi inte kan avstå ifrån
2. Rättigheterna tillhör alla
3. Rättigheterna förverkligas inte alltid
4. Barnets rättigheter kan grupperas
5. Rätt till namn och födelseattest
6. Rätt till utbildning
7. Rätt till skydd mot våld och utnyttjande
- prostitution
8. Rätt till hälsovård - hiv-aids
9. Rätt till vila och fritid
10. Rätt att delta och uttrycka sin åsikt
11. Rättigheter och plikter

Rättigheterna

1. - något vi inte kan avstå ifrån

MÅL: Vi lär oss att förstå vad skillnaden är mellan att vilja ha och att behöva. Vi märker att vissa behov är viktigare än andra och att det också är svårare att avstå ifrån dem. Vi lär oss också att alla människor har mänskliga rättigheter och att barn förutom dem också har barnets rättigheter. Vi märker att grundbehov kan anses vara rättigheter.

Material:

- ÖNSKAN ELLER BEHOV -KORT s.14-15
- KARTONG
- SAMMANDRAG AV BARNENS RÄTTIGHETER (BILAGA) s. 60
- SAX
- LIM

GÖR SÅ HÄR:

1. Dela ut Önskan eller Behov -kort till varje grupp och be eleverna klippa ut dem.

2. Uppmana eleverna att titta på bilderna en stund.

3. Berätta för eleverna:

“Ni har blivit utvalda till en grupp privilegierade som får flytta till en ny planet som liknar jorden. Eftersom ni åker dit för att bilda en ny koloni vill regeringen att ni ska ha med er allt som behövs för ett bra liv. Regeringen har valt ut 16 saker som ni får ta med er. Dessa saker är avbildade på de utdelade korten på ert bord.”

- Fortsätt som följande: “Regeringen vill att ni också själva ska få inverka på vad ni tar med er, så nu får ni som grupp hitta på ytterligare fyra saker som ni vill ta med er. Rita de här sakerna på de fyra tomma korten.”

- Berätta efter några minuter: “Tyvärr är situationen sådan, att det endast finns plats för 14 saker i rymdskytteln. Ni måste nu tillsammans bestämma vilka sex kort ni avstår från. Ni har fem minuter tid att bestämma er.” (Samla bort de kasserade korten.)

- När sex kort plockats bort från varje grupp, fortsätt: “Det visar sig att rymdskytteln är väldigt trång, så vi måste fortsätta gallra. Ni måste avstå från ytterligare sex kort. Ni har fem minuter tid.” (Samla bort de kasserade korten)

- Be eleverna limma de resterande åtta korten på ett kartongark.

4. Fortsätt övningen med en diskussion:

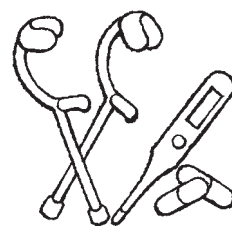
- Vilka kort samlades oftast bort under den första omgången? Varför?
- Vilka kort blev oftast kvar? Varför?
- Om vilka kort blev det flest meningsskiljaktigheter och diskussion inom gruppen? Varför?
- Vad är nödvändigt och vad är onödigt? Diskutera skillnaden mellan att “vilja ha” och att “behöva”.
- Förklara att alla människor har mänskliga rättigheter och att barn dessutom har speciella barnets rättigheter. Barn har rätt att få sina grundbehov tillfredsställda. Dessa rättigheter finns nedskrivna i konventionen om barnens rättigheter, som staterna ratificerat. Dela i det här skedet ut sammandraget av konventionen om barnens rättigheter (kopia).

- Be eleverna undersöka konventionens artiklar. Finns de 8 “behov” som grupperna valt ut bland artiklarna?
- Vi diskuterar varför olika människors önskningar och behov är olika.
- Blir alla människors grundbehov förverkligade på samma sätt? Om inte, varför?
- Vi diskuterar i grupper om vad “rättighet” betyder och hittar på en definition för ordet.

Önskningsar eller behov?

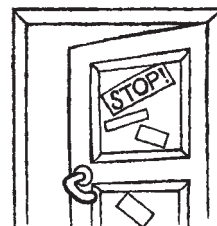
Närande mat

Hälsövärd

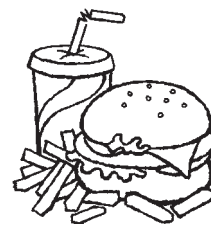
Rent vatten

Eget rum

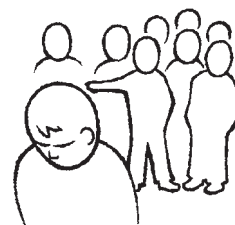
Möjlighet att
utöva sin religion

Hamburgermåltid

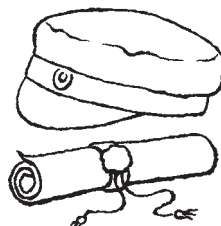
Cykel

Skydd mot diskriminering

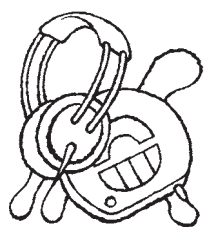

Möjlighet att
uttrycka sin åsikt

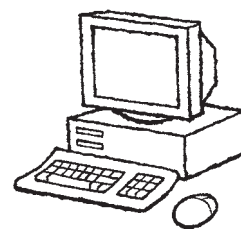

Utbildning

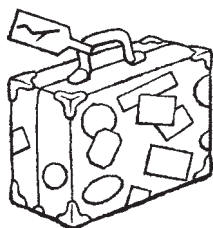
Önskingar eller behov?

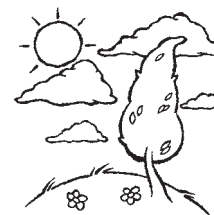
Cd-spelare

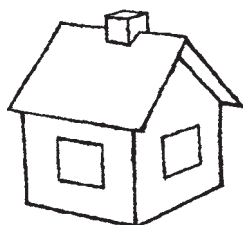
Egen dator

Semesterresa

Ren luft

Hem

Skydd
mot utnyttjande
och mot att bli övergiven

Rättigheterna tillhör alla

2.

ARTIKEL 1 - Varje under 18-åring är ett barn.

ARTIKEL 2 - Barnets rättigheter gäller alla barn. Inget barn får diskrimineras på grund av barnets eller dess föräldrars egenskaper, åsikter eller ursprung.

Målsättning: Vi lär oss att varje barn är en särskild och värdefull individ som förtjänar uppskattning.

Material:

- BEGAS BERÄTTELSE s. 18
- BERÄTTELSEKORT s. 19
- SAMMANDRAG AV BARNETS RÄTTIGHETER (BILAGA) s. 60

GÖR SÅ HÄR:

1. Läs upp följande berättelse för eleverna:

"15-åriga Bega har varit blind sedan födseln. P.g.a. blindheten kan han inte gå i skola, eftersom det i hennes närskola inte finns möjligheter till att undervisa synskadade. Om dagarna ligger han bara i hängmattan och väntar på att hennes bröder ska komma hem från skolan."

2. Be eleverna berätta vilka rättigheter de tycker att inte förverkligas tillräckligt bra i Begas fall. Du kan visa sammandraget av barnens rättigheter.

3. Läs upp eller kopiera och be eleverna själva läsa hela historien om Bega. Så får eleverna veta hur Begas liv förändras och hur hans rättigheter till slut förverkligas när han börjar gå till 'Casa Grande', barnens konstcentrum. Berättelsen visar att det är möjligt att hjälpa dem som är i en sämre position. Det är viktigt att veta att barnets rättigheter tillhör precis alla barn, också en själv. Om man upplever att ens egna eller någon annans rättigheter blir kränkta måste man våga och kunna skaffa hjälp.

Fortsätt arbeta i grupper på 2-3:

1. Du kan välja att använda alla berättelsekort eller också bara några (2-5), som du behandlar tillsammans med klassen.

2. Dela ut två berättelsekort och sammandraget av barnets rättigheter till varje grupp.

3. Be eleverna fundera på vilka rättigheter som hör till vilken berättelse. Vissa rättigheter hör nödvändigtvis inte alls till någon berättelse. Eleverna markerar på berättelsekortet numret på de artiklar som hör ihop med berättelsen.

4. När grupperingen är gjord diskuteras varje använd berättelse:

- Vilka rättigheter förverkligas inte i det här barnets fall?
- Vad kunde barnet själv eller föräldrarna göra för att förverkliga barnets rättigheter?
- Varifrån kan man skaffa hjälp till situationen?
- Hur inverkar kränkning av en rättighet på förverkligandet av andra rättigheter?

Idéer för fortsatt arbete:

- Föredrag, essäer eller grupparbeten om organisationer som arbetar för barnens bästa (t.ex. UNICEF, Rädda barnen rf, Mannerheims barnskyddsförbund, PLAN).
- Gör dramatiseringar utgående från berättelsekortet.
- Organisera i er skola ett evenemang eller en insamling för barnens rättigheter. Material får ni t.ex. från Finlands UNICEF.

© UNICEF

Begas berättelse

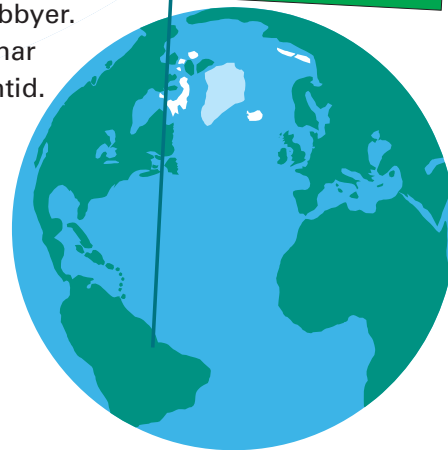
-Brasilien

15-åriga Bega föddes blind. Ända tills han fyllde 14 år fick han ingen specialomsorg eller utbildning för synskadade. Begas dagar var dystra och meningslösa. Han bara låg i hängmattan hela dagarna och väntade på att hans bröder skulle komma hem, så att de skulle kunna leka med honom. Begas liv förändrades en dag när hans bror Alexandre tog med honom till Casa Grande, konst- och aktivitetscentret för stadens unga.

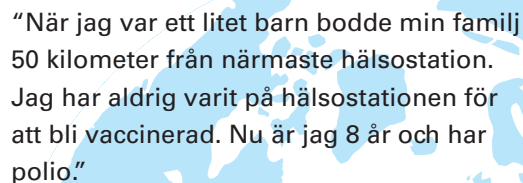
Bega har nu gått till aktivitetscentret för unga under ett års tid. Under den tiden har han lärt sig att spela gitarr, dragspel och andra instrument. Han är också en utmärkt sångare och artist! Begas stolthet är ett radioprogram som han drar på aktivitetscentrets radiostation. Bega har märkt alla cd-skivor för att kunna känna igen dem bättre. På så sätt är det lättare för honom att dra sitt program.

Snart skall Bega åka för ett år till Fortaleza för att studera punktskrift. Han är nervös inför att flytta till en ny stad, men han vet att han i skolan kan lära sig mycket som han kommer att ha nytta av i framtiden. Efter sitt år i Fortaleza vill Bega återvända till Casa Grande för att undervisa andra blinda barn. Hans andra önskan är att bli musiker och kompositör.

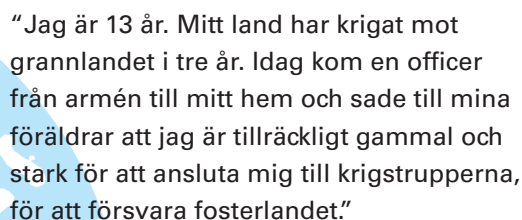
Före Casa Grande såg Begas framtid mörk ut. Han hade nästan inga vänner och han var alltid beroende av andra människors hjälp. Hans framtid skulle antagligen ha varit på gatan som tiggare. Nu är situationen en annan: han har vänner, han har lärt sig nya färdigheter och han har fått hobbyer. Framförallt så har han nu en framtid.

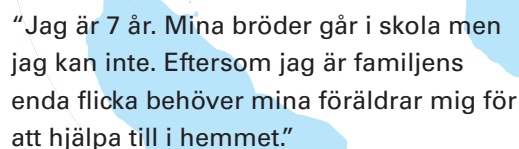
Berättelser från hela världen

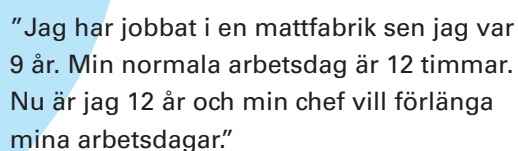
“När jag var ett litet barn bodde min familj 50 kilometer från närmaste hälsostation. Jag har aldrig varit på hälsostationen för att bli vaccinerad. Nu är jag 8 år och har polio.”

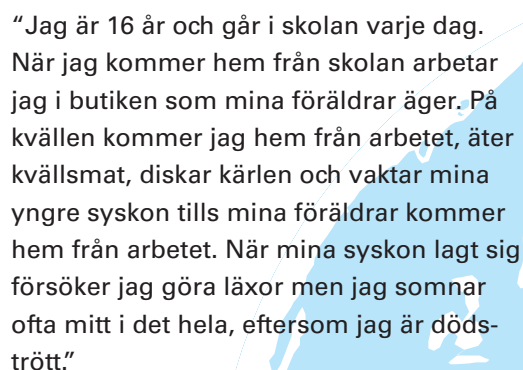
“Jag är 13 år. Mitt land har krigat mot grannlandet i tre år. Idag kom en officer från armén till mitt hem och sade till mina föräldrar att jag är tillräckligt gammal och stark för att ansluta mig till krigstrupperna, för att försvara fosterlandet.”

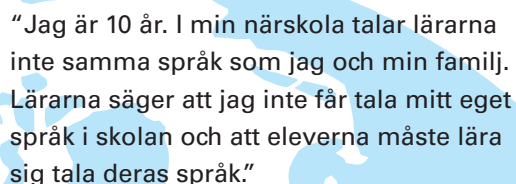
“Jag är 7 år. Mina bröder går i skola men jag kan inte. Eftersom jag är familjens enda flicka behöver mina föräldrar mig för att hjälpa till i hemmet.”

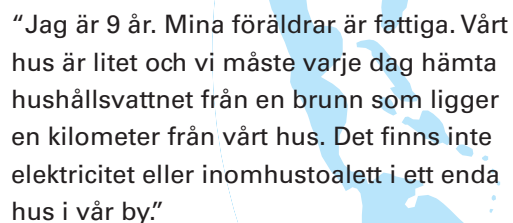
“Jag har jobbat i en mattfabrik sen jag var 9 år. Min normala arbetsdag är 12 timmar. Nu är jag 12 år och min chef vill förlänga mina arbetsdagar.”

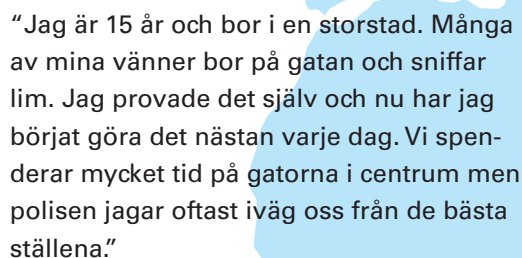
“Jag är 16 år och går i skolan varje dag. När jag kommer hem från skolan arbetar jag i butiken som mina föräldrar äger. På kvällen kommer jag hem från arbetet, äter kvällsmat, diskar kärlen och vaktar mina yngre syskon tills mina föräldrar kommer hem från arbetet. När mina syskon lagt sig försöker jag göra läxor men jag somnar ofta mitt i det hela, eftersom jag är döds-trött.”

“Jag är 10 år. I min närskola talar lärarna inte samma språk som jag och min familj. Lärarna säger att jag inte får tala mitt eget språk i skolan och att eleverna måste lära sig tala deras språk.”

“Jag är 9 år. Mina föräldrar är fattiga. Vårt hus är litet och vi måste varje dag hämta hushållsvattnet från en brunn som ligger en kilometer från vårt hus. Det finns inte elektricitet eller inomhustoalett i ett enda hus i vår by.”

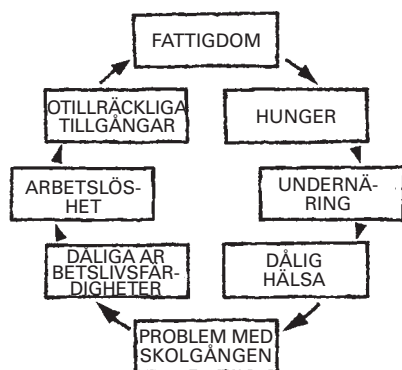

“Jag är 15 år och bor i en storstad. Många av mina vänner bor på gatan och sniffar lim. Jag provade det själv och nu har jag börjat göra det nästan varje dag. Vi spenderar mycket tid på gatorna i centrum men polisen jagar oftast iväg oss från de bästa ställena.”

Rättigheterna förverkligas inte alltid

3.

Fattigdomens cirkel

MÅL: Vi lär oss att den största orsaken till att barnens rättigheter inte förverkligas överallt i världen är fattigdom. Vi funderar på vad fattigdom beror på och vad den för med sig.

Material:

- Kopierade "FATTIGDOMENS CIRKEL" -KORT (s. 22)
- STORA KARTONGARK
- VITA A4-PAPPER
- LIM - SAX - PENNOR

GÖR SÅ HÄR:

1. Dela in eleverna i grupper på 4 och dela ut en "Fattigdomens cirkel" kortkopia till varje grupp. Dela ut korten utklippta från varandra så inte uppgiften blir för lätt. Dela också ut ett stort kartongark, ett vitt A4-papper, lim, sax och en penna till varje grupp.
2. Be eleverna ordna korten till en logisk "Fattigdomens cirkel" så att kortet "fattigdom" kommer högst upp och de andra korten följer det medsols. Ordningen bör visa på hur fattigdom uppstår och hur den uppehåller sig själv.
3. När ordningen är klar limmas bilderna på sina platser. Mellan korten kan man rita pilar som visar i cirkelns riktning.
4. Be eleverna fundera på hur man kunde avbryta fattigdomens cirkel, hurudana planer och konkreta åtgärder skulle krävas? T.ex. utvecklingsprogram som:
 - garanterar grundnäring till alla skolelever som lever i fattigdom
 - ordnar gratis hälsovård för fattiga familjer
 - organiserar gratis grundskolning för barn från fattiga familjer
 - ordnar grund- och yrkesutbildning för fattiga vuxna
5. Be grupperna välja det bästa förslaget och skriva in det i fattigdomens cirkel bredvid det kort till vilket åtgärden främst hör.
6. Härfter förnyar grupperna sin cirkel från den punkten åtgärden hörde till. Eleverna klipper ut lappar ur A4-pappret och skriver på dem hur fattigdomen steg för steg övervinns. De nya lapparna limmas invid de gamla på passliga ställen.
7. Grupperna presenterar sin lösning för resten av klassen.

8. Gemensam diskussion:
 - Vilka är de faktorer som främjar och uppehåller fattigdom? Finns det andra faktorer som inte kommit fram under den här övningen?
 - Varför är det så svårt att avbryta fattigdomens cirkel?
 - Vilka olika alternativ som kunde avbryta fattigdomens cirkel hittade grupperna på?
 - Räcker det med en åtgärd för att avbryta fattigdomens cirkel eller krävs det flera?
 - Vilken eller vilka av de framförda åtgärderna skulle vara lättast att genomföra?
 - Vad kräver förverkligandet av de framförda förslagen?
 - Har något av de framförda förslagen redan genomförts i hemlandet eller utomlands? Var och hur?
9. Det kan vara bra att föra fram att det finns exempel på fattigdomens cirkel, förutom i utvecklingsländer, också i industrialiserade västländer.

Idéer för fortsatt arbete:

- Ta reda på vad fattigdom betyder i Finland. Hur definieras fattigdom? Hur syns fattigdom i människors liv? Se t.ex. www.global.finland.fi.
- Ordna en debatt eller diskussion om ämnet: "Den största delen av finländarna mår bättre än någonsin. Välfärden fördelas ändå mer och mer ojämlikt. Fattigdomen bland småbarnsfamiljer har fördubblats på 10 år." (Stakes 2002)
- Fundera på vad man menar med generationsarv av fattigdom och sämreställdhet (de fattigas barn blir fattiga). Är det oundvikligt i det finska samhället? Hur är det annanstans i världen?

Fattigdomens cirkel

Fattigdom:

40 procent av världens befolkning lever under fattigdomsgränsen och förtjänar under två dollar per dag per person. Deras inkomster motsvarar ca fem procent av världens sammanlagda inkomster.

Problem med skolgången:

Barn som ständigt är sjuka orkar inte studera och gå i skolan helt och fullt.

Hunger:

Barn som lever i fattigdom får inte tillräckligt med mat eller äter inte tillräckligt hälsosamt.

Dåliga arbetslivsfärdigheter:

P.g.a. bristfällig skolgång lär barnen sig inte färdigheter som behövs i arbetslivet - att läsa och skriva.

Undernäring:

Barn som inte får tillräckligt med mat lider förr eller senare av undernäring, vilket hindrar dem från att utvecklas fullständigt.

Arbetslöshet:

Om man inte kan läsa och skriva är det svårt att hitta ett jobb och man blir ofta arbetslös.

Dålig hälsa:

Barn som lider av undernäring blir lätt sjuka eftersom deras motståndskraft är svag.

Otillräckliga inkomster:

Utan arbete har man inte pengar till att betala räkningar eller att skaffa grundförnödenheter som mat, kläder eller bostad. Ett fattigt barn föds till den fattiga familjen.

Material:

- ÄR VÄRLDEN RÄTTVIS?
(handoutbild)
- PENNOR OCH PAPPER

Är världen rättvis?

MÅL: Vi funderar över orsaker till att barnets rättigheter inte alltid förverkligas. Vi diskuterar om hur och varför vissa människor skor sig på andras rättigheter eller använder sig av den s.k. starkares rätt.

GÖR SÅ HÄR:

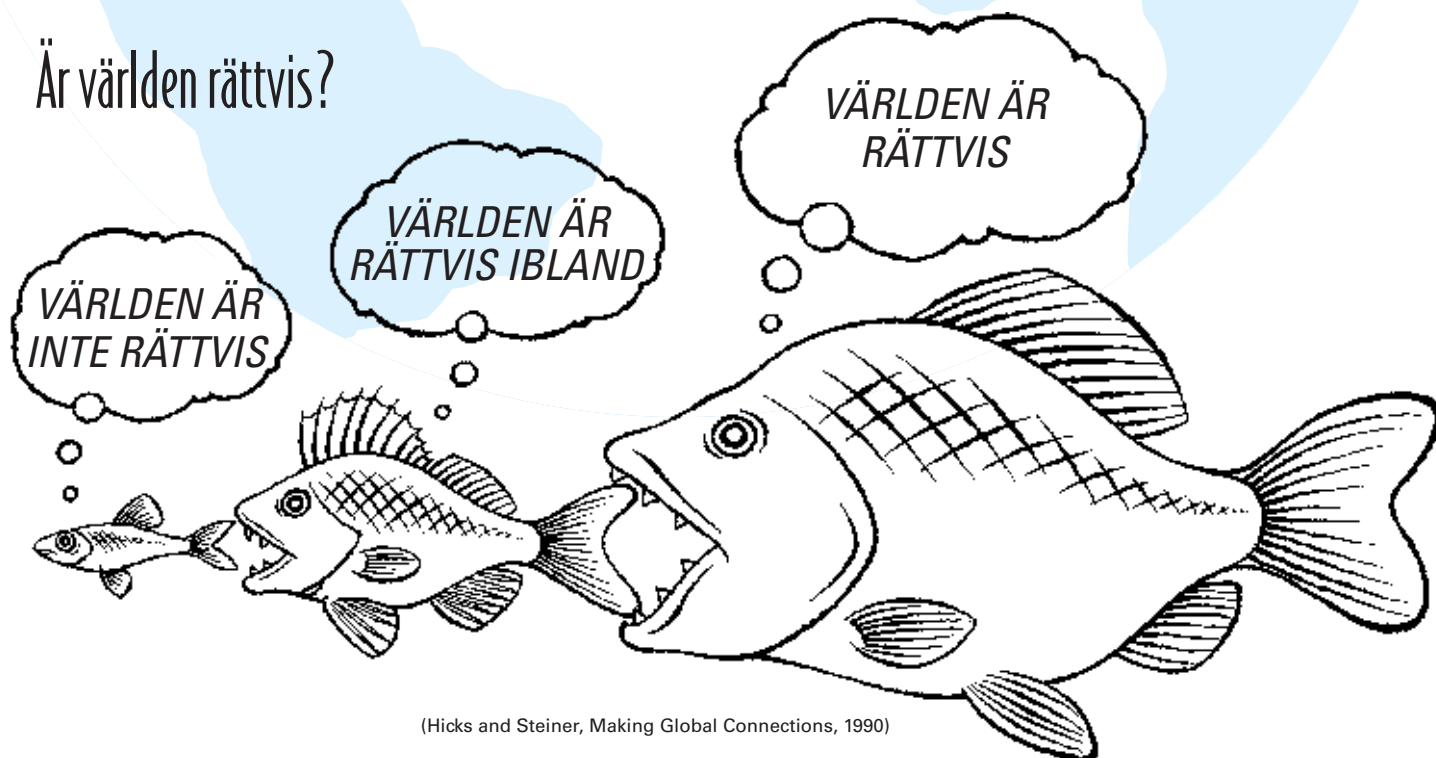
1. Dela in eleverna i grupper. Visa bilden "Är världen rättvis?" för hela klassen.
2. Eleverna får titta på bilden i 10 minuter varefter deras uppgift är att i grupper skriva en kort beskrivning av vad de tror att bildens budskap/innehåll är.
3. Gruppernas resultat läses upp för hela klassen. Därefter diskussion:
 - Förekom det meningsskiljaktigheter om vad bilden betyder? Hurudana uppfattningar förekom?

- Har det i ungdomarnas närmaste krets förekommit något sådant som bilden berättar om? Hur är det på annat håll i Finland eller i världen? Hitta på exempel om sådana tillfällen.
- Hurudana saker föder situationer i vilka man använder sig av den s.k. starkares rätt?
- Hur eller vem kan ingripa i sådana här situationer?
- Fundera på följderna av att 20 % av världens befolkning använder över 80 % av världens råvaror.

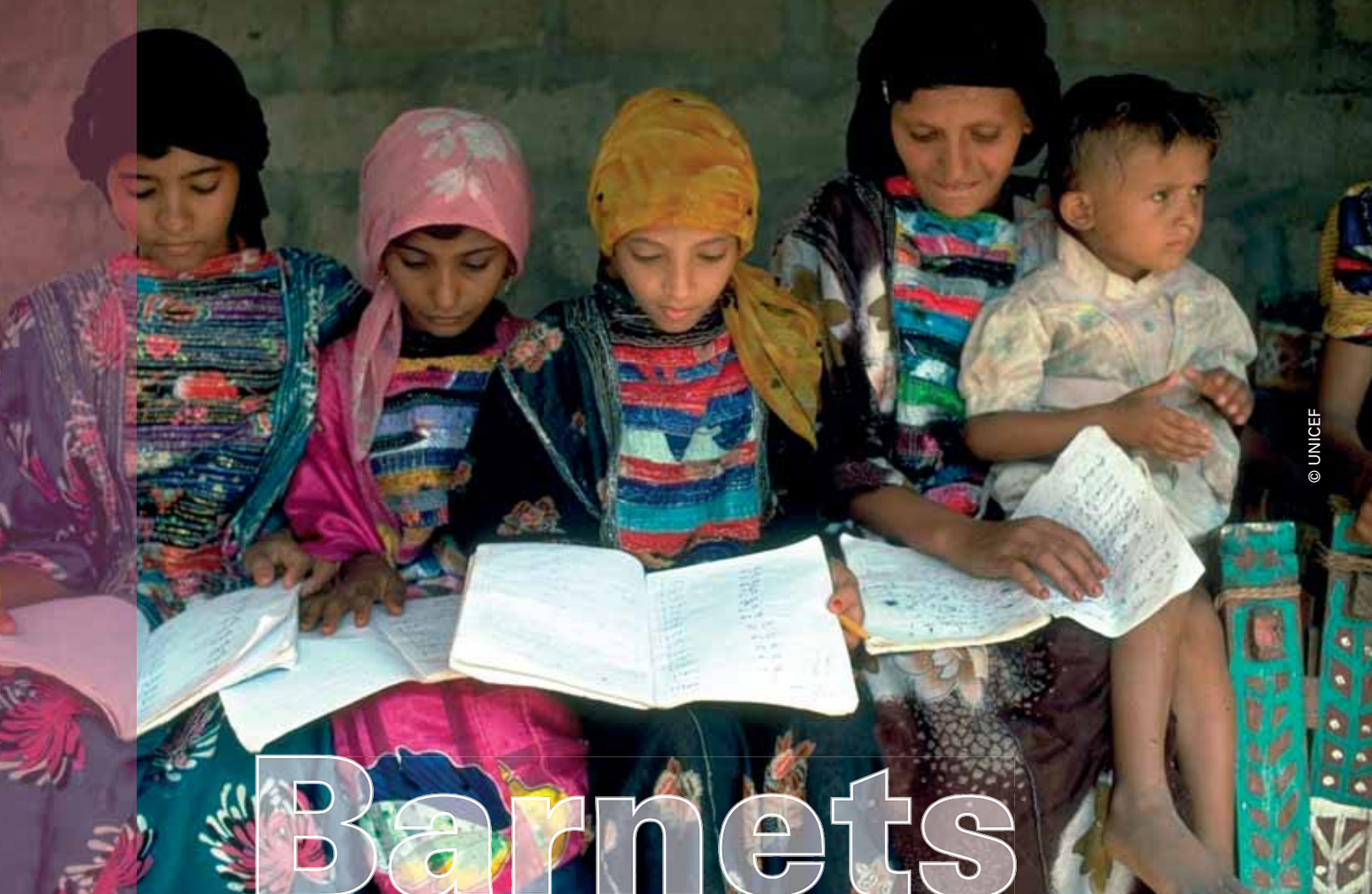
Idéer för fortsatt arbete:

- Hitta på verkliga situationer med hjälp av bilden.
- Är världen rättvis? Rita eller dramatisera situationerna.
- Undersök tidningar och tidskrifter. Sök ut artiklar om situationer där någon människogrupp eller människa drar nytta av någon annans svaga ställning, d.v.s. använder sig av den starkares rätt.

Är världen rättvis?

(Hicks and Steiner, Making Global Connections, 1990)

© UNICEF

4.

Barnets rättigheter kan grupperas

MÅL: Vi undersöker konventionens artiklar mera ingående och märker att de kan grupperas t.ex. på följande sätt: "Hälsa", "Utbildning", "Beskydd" och "Deltagande"

Material:

- SAMMANFATTNING AV KONVENTIONEN OM BARNETS RÄTTIGHETER (bilaga), artiklarna 5 - 40

GÖR SÅ HÄR:

1. Klipp artiklarna 5 - 40 från varandra och dela ut en artikel till varje elev. Uppmana eleverna att noggrant läsa kortets text. Om nödvändigt förklara svårförstådda ord och uttryck.

2. Be nu eleverna att bilda grupper så att artiklarna som går under samma tema samlas i en grupp. Uppmuntra eleverna till diskussion och utbyte av åsikter. Förklara också att vissa kort är svårare att gruppera än andra och att man inte kan hitta ett absolut rätt svar till alla kort.

3. När alla är placerade i någon grupp, be grupperna fundera ut ett namn på sin grupp som förenar artiklarna som hör till den gruppen.

4. Till slut berättar gruppen sitt namn för klassen och presenterar artiklarna som hör till gruppen.

5. Det kan vara bra att samla ihop gruppernas namn (t.ex. "Hälsa", "Utbildning", "Beskydd" och "Deltagande") och de i grupperna ingående artiklarna på tavlan eller overheadprojektorn så att alla kan se dem.

Idéer för fortsatt arbete:

- Vilka rättigheter var svåra att gruppera? Varför?
- Står några av rättigheterna i konventionen i en klart viktigare position än andra?
- Borde några av rättigheterna betonas mer? Varför?
- Tycker du att några av rättigheterna är viktigare än de andra?

En annan variant:

- Övningen kan också utföras så att man delar in eleverna i grupper på 3-4. Varje grupp får konventionen om barnets rättigheter. Gruppen ordnar och namnger grupperna på ett papper. Till slut sammanfattas övningen tillsammans med klassen.

Idéer för fortsatt arbete:

- Gör affischer om rättighetsgrupperna ("Hälsa", "Utbildning", "Beskydd" och "Deltagande"). Samla lämpliga tidningsutklipp, bilder och annat till ämnet hörande material.
- Håll tal och skriv ner åsikter om viktigheten av hälsa, utbildning och deltagande.

Rätt

till namn och födelseattest

5.

ARTIKEL 7 - Varje barn bör bli registrerat genast efter födseln. Det födda barnet har rätt till ett namn och en nationalitet.

ARTIKEL 8 - Ett barn har rätt behålla sin identitet, sitt medborgarskap, sitt namn och sina släkterelationer.

BAKGRUNDSINFORMATION:

- Barn har rätt till födelseattest
- Födelseattesten möjliggör bl.a. skolgång och tillträde till hälsovård samt skyddar mot för tidiga äktenskap och tvångsvärvning till armén
- Varje år förblir nästan 50 miljoner barn oregistrerade. Det här är 40 % av alla barn som föds varje år
- Orsakerna till att födslarna förblir oregistrerade är brist på politisk vilja, svag lagstiftning, bristfälliga registreringssystem samt diskriminering av kvinnor. Kvinnor förblir ofta utanför registreringsprocessen
- UNICEF har lyckats öka registreringarna i utvecklingsländer bl.a. med hjälp av lyckade radio- och TV-reklamkampanjer

MÅL: Vi lär oss att varje barns födsel noteras och registreras i Finland. Detta betyder att varje finskt barn finns till officiellt. Registreringen möjliggör också röstning och giftermål. Många land har det inte så bra som vi i Finland. Många barn förblir utanför registreringen.

Material:

- KARIMS BERÄTTELSE s.28
- (EN FINSK FÖDELSEATTEST)

GÖR SÅ HÄR:

1. Läs upp berättelsen om filippinska Karim för eleverna.

heter i fara, eftersom han/hon inte existerar officiellt. Utan en födelseattest kan en människa inte bevisa vem han/hon är.

2. Diskutera vilken betydelse en födelseattest har för Karims framtid. Berätta att utan registrering och namn är många av människans rättig-

3. Be eleverna parvis fundera på vilka problem en oregistrerad människa kan stöta på i livet.

4. Samla ihop resultaten av funderingarna. På listan kan förekomma t.ex. följande saker:

- Svårt att använda sig av kommunala tjänster: skola, hälsocentraler, bibliotek
- Omöjligt att få pass och lagligt resa ut ur landet
- Omöjligt att rösta
- Omöjligt att bevisa myndighet eller minderårighet
- Fara att bli gift, tvingas arbeta eller ta värvning i armén i för ung ålder

6. Om möjligt, studera ett äkta finländskt födelseintyg i klassen. Vilka olika saker registreras i intyget? I hurdana situationer kan man ha nytta av födelseintyget som vuxen?

7. Vilka andra registreringssystem har eleverna kommit i kontakt med? (t.ex. registrering för användning av tjänster på nätet, registrering som stamkund i en butikskedja, registrering i en förening eller ett parti) Vilken betydelse har dessa registreringar?

5. Berätta att Finlands magistrat får anmälningar om information som bör registreras i befolkningsregistret från olika myndigheter eller direkt från medborgarna. T.ex. information om ett barns födsel fås direkt från sjukhuset, varefter magistraten ger barnet ett personbeteckning. Kunskap om barnets namn fås från församlingen eller magistraten.

Idéer för fortsatt arbete:

- Sök information om registrering av födsel i Finland (t.ex. www.vaestorekisterikeskus.fi). Vilka lagar hör till registreringen? När bör registreringen göras? Be en sakkunnig på besök till klassen för att berätta om registreringen.

© UNICEF/Philippines/DELA CRUZ

Karims berättelse – Filippinerna

"Vad är det för ett bevis?" undrade Karim, när rektorn läste upp de elevers namn som inte hade hämtat sin födelseattest till skolan. Rektor sade också att de sjätteklassister som inte har med sig sin födelseattest till skolan inte heller kan delta i lägstadiets slutprov. Om man inte gör slutprovet kan man inte fortsätta till högstadiet.

12-åriga Karims namn fanns på rektorns lista och det var meningen att han skulle göra lägstadiets slutprov ett halvt år senare. Karim blev ändå inte speciellt oroad över rektorns meddelande. Det var ännu nästan sex månader kvar till slutprovet, under den tiden skulle hans mamma säkert hinna ordna saken. När Karim hemma berättade för sin mamma om saken så hade hon svårt att dölja sin oro. Hur skulle det nu gå med Karims skolgång?

För fem år sedan väddade Karims mamma Bu till skolans rektor att denne skulle låta Karim få börja skolan utan födelseattest. Hon hade lovat att hon skulle skaffa en attest åt sin son så fort

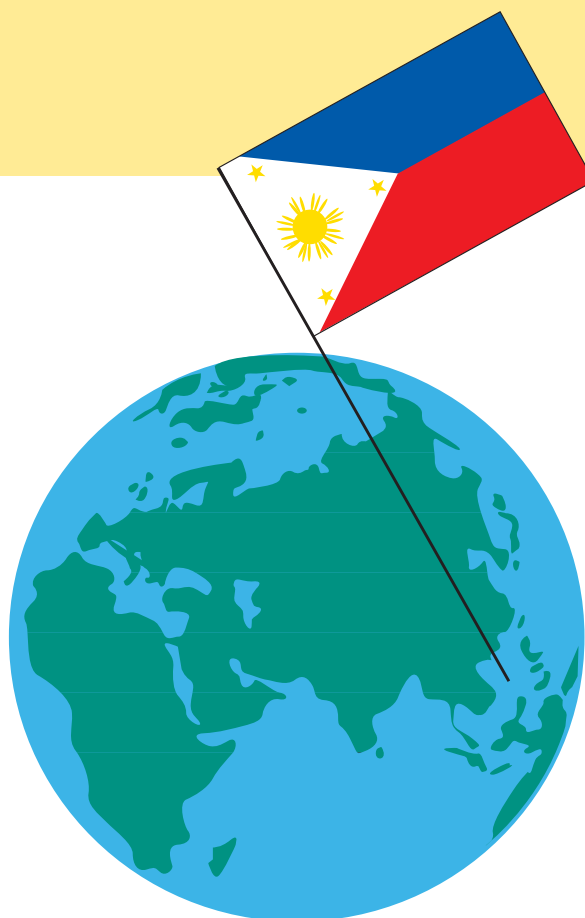
som möjligt. Det viktigaste var ändå att Karim skulle få börja gå i skola. Tillsammans med Karim började då också andra barn som inte hade födelseattest.

Det visade sig vara svårt att skaffa en födelseattest. Det krävdes mycket pengar och en massa ifyllda blanketter. Bu klarade någorlunda av blanketterna, men äktenskapsbeviset som skulle bifogas till ansökan var omöjligt att få tag på. Bu och hennes man hade tappat bort beviset när de flyttade från landet till den nuvarande hemstaden Makassari. Födelseattesten gick alltså inte att få och situationen kändes hopplös.

Sedan tändes ett hopp. I november 1999 meddelade landets regering att den skulle donera pengar till fattiga familjer för registrering av familjernas barn. Bu fick in Karims ansökan till registreringscentralen i sista stund och började sedan ivrigt vänta på det viktiga pappret. Men i januari 2002 fick Bu ett nedslående meddelande: pengarna som regeringen hade donerat för registrering av barn hade tagit slut! Över 4000 ansökningar om födelseattest hade av denna orsak blivit obehandlade, däribland Karims ansökan.

Ända sedan de dåliga nyheterna har Bu varje vecka gått till registreringscentralen för att höra hur det går med Karims ansökan. En gång frågade hon i sin förtvivlan hur mycket hon skulle få betala för att få beviset genast. Summan var fem US dollar (~5euro), vilket Bu och hennes man omöjligt skulle ha råd till. Bu funderar på att låna pengar av bekanta, även om det känns hemskt att bli skuldsatt.

Karims skolgång och dess fortsättning står på spel...

6.

Rätt till utbildning

ARTIKEL 28 - Barnet har rätt till kostnadsfri grundläggande utbildning. Staten ska främja utbildning och studiehandledning på andra stadiet samt förebygga avbrott i studierna.

BAKGRUNDSINFORMATION:

- UNICEF stöder speciellt flickors skolgång
- Enligt UNICEFs synsätt är utbildning nyckeln till minskad fattigdom
- Utbildning minskar risken att bli utnyttjad och att bli hiv-smittad
- Majoriteten av de miljoner barn som inte går i skola är flickor
- I Finland får 99 % av barnen gå i högstadiet, i Tchad 26 %
- UNICEF stöder FN:s millenniemål, enligt vilka alla världens flickor och pojkar har möjlighet att få en ordentlig grundutbildning senast år 2015

Med program som UNICEF stöder utbildas lärare, byggs skolor, skaffas studiematerial och upplyses vuxna om viktigheten med utbildning

MÅL: Eleverna funderar på vad utbildning har för betydelse för dem själva. Vi diskuterar flickors rätt att gå i skola och funderar på allmänna förmodanden om flickor och pojkar samt på jämställdhetsfrågor.

GÖR SÅ HÄR:

1. Dela ut kopiorna av "Påståenden om flickor" till eleverna. Eleverna markerar på pappret om de tror att påståendena är sanna eller falska.
2. Gå igenom påståendena med eleverna och berätta om de är sanna eller falska.

Material:

- BERÄTTELSEN OM SOSTIKA OCH MUUNA s. 33
- "PÅSTÅENDEN OM FLICKOR" TILL VARJE ELEV s. 34

3. Diskutera varje påstående:
 - Varför kom eleverna fram till sina svar?
 - Om de tidigare har fått information om den här saken, varifrån har de fått den?
 - Hur tror ni att människor som bor i utvecklingsländer skulle svara på frågorna?

Diskussion om jämställdhet:

1. Hurudana generaliseringar finns det om flickor och pojkar (t.ex. flickor är rädda för spindlar, pojkar gråter inte)? Varifrån kommer dessa generaliseringar?
2. Är flickor och pojkar olika? I vilka sammanhang?
3. Är flickor och pojkar i en jämlik situation i Finland, t.ex. angående utbildning? Hur är det i andra länder?
4. I vilka avseenden kan den finländska utbildningen hålla flickor och pojkar i ojämställda positioner?

Diskussion om jämställdhet:

1. Läs berättelsen om Sostika och Muuna för eleverna eller kopiera berättelsen till eleverna och be dem läsa den själva.
2. Vilka faktorer hindrar de nepalesiska flickorna från att gå i skolan?
3. En hurdan framtid väntar Sostika och Muuna? Hur är det andra länder?
4. Hur skulle man kunna främja flickors skolgång i Nepal? (möjliggöra deltidsskolgång vid sidan av hushållsarbetet, organisera dagvårdsverksamhet åt småsyskonen, berätta för hela folket om nyttan av att utbilda kvinnor)

5. Varför är utbildning av flickor viktigt för hela befolkningen?

Enligt UNICEFs undersökningar: "Utbildade kvinnor har fler möjligheter i livet, också utanför familjen. En läs- och skrivkunnig kvinna kan bättre ta del i utvecklingen av och beslutsfattande i samhället. Utbildning minskar risken för att bli smittad av hiv-aids. En utbildad kvinna gifter sig senare och får färre barn. Hon utbildar också sina egna barn och kan sköta och föda dem bättre."

Diskutera allmänna hinder för skolgång i världen:

1. Fundera på vilka faktorer som kan förhindra barns skolgång t.ex. i en by på landsbygden i Zambia. T.ex.:

- I byn finns ingen skolbyggnad, läroböcker eller utbildade lärare

- Föräldrarna ser inte skolgången som något nödvändigt, och skickar inte sina barn till skolan
- Hushållsarbete eller avlönat arbete tar upp all tid, barnen har inte tid för skolgång
- Skolutbildningen sker inte på barnens modersmål utan t.ex. på engelska
- Skolgången kostar, fattigdomen är ett faktum för miljontals familjer

2. Är det möjligt att bilda ett jämlikt grundskole-system för hela världen? Vilka konkreta åtgärder skulle det kräva? Berätta som exempel:

- För att organisera grundskola för alla människor i hela världen skulle det krävas tilläggsfinansiering på 7-8 miljarder dollar i året. Denna summa är:
 - mindre än vad som används för militär rustning på fem dagar
 - mindre än vad européer spenderar på glass i året
 - mindre än vad amerikaner spenderar på kosmetika i året

Idéer för fortsatt arbete:

1. Organisera en debatt eller diskussion om något av följande ämnen:

"Utbildning är det starkaste vapnet för att förändra världen."

"En utbildad generation kan leda till ett uppsving för en nation."

"Stater borde satsa på att utbilda barn."

"I skolan lär sig barnet allt han/hon behöver."

2. Dramatisera en situation där familjens flicka skulle vilja gå i skolan men föräldrarna/ släkten/ andra faktorer förhindrar henne. Ni kan också hitta på andra rollfigurer till situationen. Visa upp pjäsen för andra elever. När pjäsen är slut, fråga publiken vad som borde ha gjorts annorlunda i situationen eller hur personerna borde ha agerat för att huvudrollsflickan skulle ha fått gå i skolan. Visa upp pjäsen en gång till från en utvald vändpunkt enligt publikens instruktioner. Någon från publiken kan också delta i pjäsen i någon lämplig roll.

3. Bekanta dig med hur skolorna i Tansania ser ut i läroombgivningen på webben: www.unicef.fi/koulut > oppimisympäristö.

Sostikas och Muunas berättelse

- Nepal

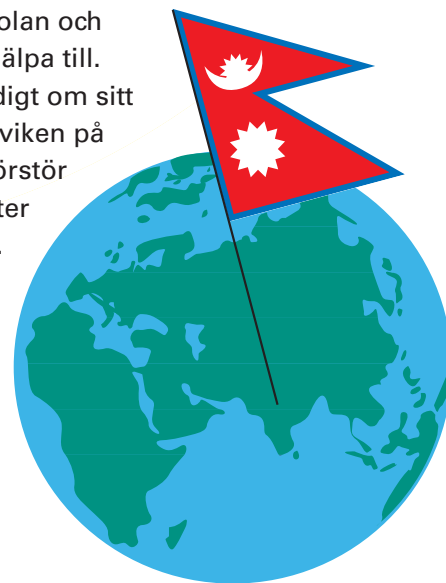
© UNICEF/HQ93-1287/ MAGGIE MURRAY-LEE

Nepal är ett mycket fattigt land. I många familjer måste barnen, speciellt flickorna, delta i försörjningen av familjen. Därför finns det inte alltid tid för skolgång. Redan som små sköter speciellt flickorna sina småsyskon, lagar mat, städar och gör tungt arbete på åkern.

UNICEFs deltidsskolor finns till för arbetande barn som inte har möjlighet att gå i vanlig skola. I UNICEFs deltidsskolor lär de sig läsa, skriva, räkna och får information om hälsa, sanitet och barnskydd. Undervisningen sker under ca två timmar per dag vid tidpunkter som passar eleverna.

9-åriga Sostika är glad. Hon får fortsätta i en riktig skola efter deltidsskolan! Sostika är privilegierad. Det är ofta svårt för arbetande barn att kombinera skolgång med arbete. Ca en tredjedel av alla under 14-åringar arbetar regelbundet. Ca hälften av alla flickor gifter sig innan de fyllt 18 år och flyttar bort tillsammans med sina män. Sostika har tur som får möjlighet att gå i skola. Hon kan redan läsa och skriva och hon vet att man måste tvätta händerna innan maten. Då Sostika gått ut skolan har hon likadana framtidsmöjligheter som andra barn som gått i skola.

Sostikas vän Muuna gick i deltidsskola under ett halvt år. Nu är hon ledsen eftersom hennes föräldrar inte låter henne fortsätta i riktig skola tillsammans med Sostika. Pappa och mamma behöver Muuna som heldagshjälp i hushållet och på risåker eftersom Muunas bröder har börjat skolan och inte längre hinner hjälpa till. Muuna berättar modigt om sitt eget liv: "Jag är besviken på mina föräldrar. De förstör mitt liv då de inte låter mig fortsätta skolan. Mina barn ska få bättre möjligheter. Om jag får en flicka ska jag göra allt för att hon ska få gå i skolan."

Påståenden om flickor

Ringa in antingen sant eller falskt vid varje påstående beroende på hur du tror att det förhåller sig.

1. Pojkar blir mest utnyttjade som barnarbetskraft. sant / falskt	6. Av världens nästan 800 miljoner icke läskunniga vuxna är majoriteten kvinnor. sant / falskt
2. Hushållsbestyr som flickor gör har just inget värde i pengar. sant / falskt	7. Arbetsförhållandena för flickor som arbetar som hemhjälp är ofta trygga. sant / falskt
3. Hushållsbestyr är inte arbete utan en för flickor naturlig plikt i familjen och en viktig del av uppväxten. sant / falskt	8. Om alla flickor hade råd och möjlighet att gå i skolan skulle största delen gärna göra det. sant / falskt
4. Utbildade flickor gifter sig och skaffar barn senare än obildade. sant / falskt	9. I över 45 länder börjar mindre än var fjärde flicka i högstadiet. sant / falskt
5. Flickor behöver ingen utbildning. De lär sig allt de behöver i hemmet. sant / falskt	10. Att utbilda flickor är i många länder onödigt eftersom flickorna ändå inte har möjligheter att bli valda till viktiga tjänster eller tjänster som kräver skicklighet efter att de är färdigutbildade. sant / falsk

1. Pojkar blir mest utnyttjade som barnarbetskraft. FALSKT

- Största delen av barnarbetskraften består av flickor. Trots att flickornas arbetsuppgifter är annorlunda än pojkarnas är arbetets skadeverkningar lika stora.

6. Av världens nästan 800 miljoner icke läskunniga vuxna är majoriteten kvinnor. SANT

2. Hushållsbestyr som flickor gör har just inget värde i pengar. FALSKT

- Hushållsarbete som flickor gör har ett stort finansiellt värde men värdet mäts inte och beaktas inte.

7. Arbetsförhållandena för flickor som arbetar som hemhjälp är ofta trygga. FALSKT

- Att arbeta som hemhjälp kan vara en av de mest brutala formerna av utnyttjande av barnarbetskraft och en av de, från barnets synvinkel sett, mest outärliga formerna av arbete.

3. Hushållsbestyr är inte arbete, utan en för flickor naturlig plikt i familjen och en viktig del av uppväxten. FALSKT

- Bördan att försörja och sköta familjen, som flickan ofta bär, skadar både hennes fysiska och psykiska utveckling och förhindrar ofta hennes skolgång.

8. Om alla flickor hade råd och möjlighet att gå i skolan skulle den största delen utan tvivel göra det. FALSKT

- Hur utbildningen passar ihop med vardagens rutiner och utbildningens innehåll påverkar hur entusiastiskt flickor studerar och slutför sin skolgång.

4. Utbildade flickor gifter sig och skaffar barn senare än obildade. SANT

- Detta väljer de ofta själva.

9. I över 45 länder börjar mindre än var fjärde flicka i högstadiet. SANT

5. Flickor behöver ingen utbildning. De lär sig allt de behöver i hemmet. FALSKT

- Skolgång och andra erfarenheter utanför hemmet utvecklar förmågan att göra egna val och beslut angående det egna livet, vilket är varje människas grundrättighet.

10. Att utbilda flickor är i många länder onödigt eftersom flickorna ändå inte har möjligheter att bli valda till viktiga tjänster eller tjänster som kräver skicklighet efter att de är färdigutbildade. FALSKT

- Utbildning kan ge flickor kompetens att klara av också krävande uppgifter. Samhällets kvinnodiskriminerande attityder är däremot en faktor som förhindrar flickors tillträde till viktiga uppgifter och till uppgifter som kräver skicklighet.

Rätt

7.

till skydd mot våld och utnyttjande

ARTIKEL 34 - Ett barn ska skyddas mot alla former av utnyttjande.

ARTIKEL 35 - Staterna ska förhindra handel med barn.

BAKGRUNDSINFORMATION:

- Varje år tvingas över en miljon barn prostituera sig
- Barn utsätts för sexuellt utnyttjande överallt i världen
- Gatubarn, flykting- och invandrabarn blir lättare utsatta för utnyttjande och prostitution och är därför speciellt utsatta för t.ex. hiv-infektioner
- Utnyttjande av barn och barnpornografi sprids nuförtiden lätt via internet
- Till konventionen om barnets rättigheter bifogades år 2000 ett tilläggsprotokoll som skyddar barn mot barnhandel, barnprostitution och barnpornografi
- Enligt Finlands strafflag är sexuellt umgänge med en minderårig, d.v.s. ett barn under 18 år, mot betalning ett brott. Lagen gäller finska medborgare också utanför landets gränser. (överbrett i världen)

MÅL: Vi funderar på utnyttjandet av barn inom sexindustrin och pornografin som en av de värsta formerna av barnutnyttjande.

GÖR SÅ HÄR:

1. Dela ut kopior på Anhuis berättelse till eleverna och be dem läsa den med koncentration.

2. Be barnen förklara vad barnprostitution innebär (=barnet tvingas p.g.a. omständigheterna sälja sig själv). För det mesta är det en tredje part, en hallick, som drar ekonomisk nytta av detta). Ordet barnprostitution används trots att det inte är etiskt korrekt, eftersom ordet ser barnet som en frivillig yrkesutövare.

3. Be eleverna parvis fundera på Anhuis öde och skriva upp:

• Orsaker till att barn tvingas prostituera sig

- fattigdom
- föräldrarnas arbetslöshet
- barns förpliktelse att försörja familjen
- familjevåld
- föräldralöshet
- lockelsen av ett bättre liv
- oförmåga att motsätta sig vuxnas krav
- internationellt organiserad sexbusiness
- uppvisning av barn som sexobjekt i media
- diskriminering av flickor
- brist på sexualupplysning
- brist på utbildning
- brist på lagstiftning angående prostitution
- korruption av myndigheter som övervakar lagstiftningen

• Prostitutionens följder för barnet

- oönskade graviditeter
- hiv-aids och andra könssjukdomar
- bestående och svåra psykiska och fysiska trauman
- drogberoende
- familjen diskriminerar och skäms
- svårigheter att gå tillbaka till ett normalt liv

• Prostitutionens följder för samhället

- spridning av hiv-aids och andra könssjukdomar

Material:

- ANHUIS BERÄTTELSE s. 38-39

- orsaker till att barn tvingas prostituera sig
- prostitutionens följder för barnet / samhället
- hur man kan förhindra att barn tvingas prostituera sig?

4. Vem utnyttjar barn och köper s.k. barnsex? Fundera på påståendet "Efterfrågan föder utbudet". Vad kunde göras för att förhindra efterfrågan?

5. Samla ihop resultaten av funderingarna. I diskussionen borde åtminstone följande synpunkter tas upp:

- kriminalitet
- syn på kvinnor och flickor som handelsvaror
- Hur kan man förhindra att barn tvingas prostituera sig?
 - finansiell hjälp för fattiga familjer, utbildning av barn och unga, sexualupplysning och hälsovård
 - internationella avtal (Konventionen om barnets rättigheter)
 - ökad allmän kunskap om problemet
 - strängare och enhetligare lagstiftning nationellt och internationellt
 - effektivisering av myndigheternas verksamhet på problemområden
 - barn och ungas medverkan i upplysningsarbete mot prostitution
 - övervakning av Internet

Idéer för fortsatt arbete:

- Titta på Lukas Moodyssons film "Lilja 4ever" (2001) och fundera på ämnet med hjälp av den.
- Bekanta er mera med ämnet på UNICEFs internationella Internet-sidor www.unicef.org/sexual-exploitation.

© UNICEF/HQ98-0498/ GIACOMO PIROZZI

Anhuis berättelse - Thailand

Flickans ögon är trötta och tunga av att hon sovit med makeup. De plockade och svartmålade ögonbrynen välver sig i skarpa streck bakom det spretande håret i pannan.

Anhui föddes för 16 år sedan till en åttabarns familj på Thailands landsbygd. Familjen var mycket fattig. Sin lilla inkomst fick de från arbete på byns risodlingar. Anhui var 14 år gammal då hennes far blev allvarligt sjuk. Familjens försörjning flyttades nu helt över på moderns och barnens axlar. För att trygga sitt uppehälle blev familjen tvungen att sälja all sin egendom och det lilla land de hade. Kvar blev bara huset, och försäljningen av det närmade sig också då familjens pengar minskade dag för dag.

För att hjälpa sin far med sjukhus- och maträkningarna började Anhui jobba i en butik i en näraliggande stad. De 3-4 dollar hon förtjänade i veckan skickade hon hem till sin familj i hembyn. Under ett års tid vägrade Anhui ha sex mot betalning med kunder trots att hennes

arbetsgivare rekommenderade det. Sedan dog fadern plötsligt och modern förlorade p.g.a. sorgen sina krafter och sin förmåga att arbeta på risodlingarna. Skötseln av hushållet hemma föll på den 10-åriga systemansvar. Anhui, som arbetade i staden, förstod att det här efter var hon, det äldsta barnet, som hade huvudansvaret för försörjningen av familjen.

Butikens kunder var villiga att betala Anhui 11 dollar för sex, vilket var nästan tre gånger mera än vad hon förtjänade i veckan som hjälprea i butiken. Till slut gav hon efter för erbjudandet och började sälja sig själv. Hon gillade inte arbetet men hon var lycklig över att kunna hjälpa sin familj.

”Min familj har tack vare mitt jobb allt vad de behöver. De har t.o.m. kylskåp och television.”

Efter några månader flyttade Anhui till Bangkok, Thailands huvudstad, eftersom det är lättare att hitta kunder i storstäder. Där är sextjänster en stor bisnes i turistbarer och -klubbar. Flickorna får också bättre betalt. Arbetet är bara tyngre eftersom kunderna är mera krävande och arbetet sker huvudsakligen nattetid. "Jag hatar verkligen det här jobbet och många av kunderna, men jag vet inte hur jag annars skulle kunna tjäna tillräckligt med pengar. Tack vare mitt jobb är pappas sjukhusräkningar nu betalda, min familj får tillräckligt med mat, mina bröder går i skolan och min syster kan vara hemma och sköta hushållet."

Familjen vet inte varifrån pengarna kommer. "De har aldrig frågat, så jag har aldrig berättat. Jag tror de gissar vad det är frågan om eftersom jag kan skicka dem så mycket pengar."

Anhui berättar att då hon började arbetet var hon godtrogen. Hon bad om betalning först efter sex och ibland lät kunderna bli att betala. Nuförtiden ber hon alltid om pengarna på förhand. Om kunden ser ovårdad eller aids-smittad ut ger hon pengarna tillbaka och vägrar ha sex. Om kunden ser frisk ut kräver hon inte alltid att kunden ska använda kondom. Kunder som ser friska ut kan enligt Anhui inte ha aids.

"Någon gång i framtiden vill jag kanske gifta mig och få barn, men för tillfället är det omöjligt. Jag måste hjälpa mamma. Även om någon imorgon skulle be mig bli sin fru, skulle jag inte kunna tacka ja. Kanske efter fem år..."

16-åriga Anhui har arbetat som prostituerad nu i två år. För att rädda sin familj från en hopplös situation kan hon ha riskerat sitt liv. "Jag har inte gått på aids-test eftersom jag är för rädd för vad jag kan få höra", konstaterar hon.

© UNICEF/HQ02-0323/GIACOMO PIROZZI

8.

Rätt till hälsovård

ARTIKEL 24 - Ett barn har rätt till bästa möjliga hälsa och till den hälso- och sjukvård han/hon behöver.

BAKGRUNDSINFORMATION:

- Hiv-infektionen förstör långsamt kroppens immunsystem. För en person som inte får vård framskrider hiv-infektionen till aids-stadiet och döden i genomsnitt på 12 år
- Med nya effektiva hiv-läkemedelskombinationer kan den infekterades livstid förlängas avsevärt
- Hi-viruset har infekterat 42 miljoner människor i världen. Av dem bor 95 % i utvecklingsländer
- Uppskattningsvis 15 miljoner barn har förlorat ena eller båda föräldrarna till aids
- Uppskattningsvis 15 miljoner barn har förlorat ena eller båda föräldrarna till aids
- Var 15 sekund blir ett barn infekterat av hiv
- UNICEF försöker sprida information om hi-viruset och vill framför allt få med unga i upplysningsarbetet

Hur hiv smittar

- genom oskyddat sexuellt umgänge
- gemensam användning av drogsprutor innehåller risken för hiv-smitta
- genom organ- och blodtransplantation och via blodprodukter
- från modern till barnet under graviditeten, födseln eller amningen

Hur hiv inte smittar

- I vanligt umgänge såsom
 - kramar
 - kyssar
 - gemensam toalett eller dusch

MÅL: Vi lär oss att hiv-aids är ett svårt problem i hela världen. Det bästa bote-medlet mot hiv är upplysning och öppen information. Vi bekantar oss med Finlands hiv-situation.

GÖR SÅ HÄR:

1. Fråga eleverna frågorna ur hiv-aids frågesporten. Eleverna kan svara muntligt eller så kan svaren skrivas ner.
2. Gå igenom svaren till frågorna. Hur många svarade rätt på alla åtta frågor? Vilka frågor fick flest rätta svar? Vilka fick flest fel svar?
3. Be eleverna framföra kommentarer om temat och diskutera dessa kommentarer.
4. Läs Lauras berättelse för eleverna.

7. Fråga eleverna vad de vet eller vad de tror sig veta om hiv-situationen i Finland och i världen.

8. Be eleverna söka information på internet eller i biblioteket om Finlands och världens hiv-aids-situation. Du hittar information, rapporter och statistik på t.ex. följande sidor: www.unicef.fi, www.unicef.org/aids, www.unaids.org, www.aidstukikeskus.fi, www.positiiviset.fi och www.ktl.fi. Be eleverna parvis söka upp svar på t.ex. följande frågor:

- Hur många rapporterade fall av hiv finns det för tillfället i Finland?
- På vilket sätt har antalet hiv-smittade utvecklats från år 1980 tills idag? Vad beror förändringarna på (t.ex. smittosätt)?
- Vilket sätt är idag det vanligaste / ovanligaste sättet att bli smittad i Finland?

Material:

- HIV-AIDS-FRÅGESPORT s. 44
- LAURAS BERÄTTELSE s. 42
- STATISTIK OM FINLANDS OCH VÄRLDENS HIV-SITUATION s. 45

5. Fundera på vad som kunde vara orsakerna till Botswanas eller överhuvudtaget Afrikas dåliga hiv-aids-situation? (aids är tabu, brist på information, fattigdom, prostitution, dyra preventivmedel och dålig tillgång på dem, mannen bestämmer om användning av preventivmedel, allmän okunnighet om hiv).

6. Fundera tillsammans på hur det är i Finland. På vilken nivå ligger sexualupplysningen gällande hiv-aids. Var och hurudan upplysning har eleverna fått? Hurudan borde upplysningen vara?

- Är hiv-infektionen i Finland vanligare hos män eller kvinnor? Hurudan är situationen i resten av världen?
- Vilken världsdel har den värsta hiv-situationen? Vad beror detta på?
- Hur skiljer sig sätten att bli smittad i olika världsdelar?

9. Samla ihop svaren på frågorna och diskutera dem vid behov.

- I vissa av Afrikas länder bär 20 % av unga vuxna (15-24 år) och nästan 50 % av alla gravida kvinnor på HI-viruset. Vilken betydelse har dessa fakta för samhällets framtid? (För tillfället har över 15 miljoner barn blivit föräldralösa p.g.a. aids, vilken är situationen i framtiden?)

Informationsspridning och upplysning spelar en viktig roll i kampen mot hiv-aids – om människorna inte vet hur sjukdomen sprids och hur man kan skydda sig mot den går det inte att få bukt på spridningen. Värst är situationen i Afrika söder om Sahara där det ännu finns många ställen där man inte pratar om aids och människorna inte vet tillräckligt mycket om sjukdomen för att kunna skydda sig mot den. För tillfället sprider sig sjukdomen snabbast i Mellersta Asien, Ryssland och de Baltiska länderna. Det är också viktigt att komma ihåg att det också i västerländerna, t.o.m. i Finland, förekommer nya infektioner varje år, trots att upplysningen och informationen om sjukdomen är bättre tillgänglig än i utvecklingsländerna.

Verksamhetsidé!

Gör gruppvis (3-5 pers.) egna hiv-upplysningskampanjer! Gruppernas uppgift är att välja ett område inom hiv-aids – temat som de tycker är speciellt viktigt och som de vill berätta om för de övriga eleverna. Grupperna kan t.ex. berätta om medicinernas tillgänglighet, flickors och kvinnors situation, spridningen av viruset, osv. För att underlätta arbetet kan ni fundera på åtminstone följande begränsningar:

- Ett tema
- Målgrupp: under 18-åriga ungdomar
- Tidsfrist för arbetet – annars kan arbetet lätt bli för omfattande och svårbehandlat.

Kampanjen kan innefatta t.ex. tillverkande av kampanjmaterial (broschyrer, affischer, pins) och publikationsmaterial (tidningsartiklar, radio- och tv-reklamer, kampanjöppnings-tillfälle). De färdiga kampanjerna kan först framföras i den egna klassen och därefter framföras för hela skolan. Föräldrarna kan också inkluderas i kampanjen t.ex. genom att bjuda in dem till kampanjens öppningstillfälle, en välgörenhetsmiddag eller t.ex. en auktion. På så sätt kan man förena informations-, påverkans- och insamlingsaspekter i kampanjen. Kom också ihåg den lokala pressen som gärna tar emot tips om aktuella teman.

Idéer för fortsatt arbete:

- Ta reda på hurudan hiv-aids är som sjukdom och hur den vårdas.
- Ta reda på hurudant hiv-aids -upplysningsmaterial som tillverkas i Finland och vem som gör det.
- Gör eget upplysningsmaterial t.ex. affischer.
- Mer frågesportsfrågor till hiv-aids -temat: www.unicef.org/voy

© UNICEF

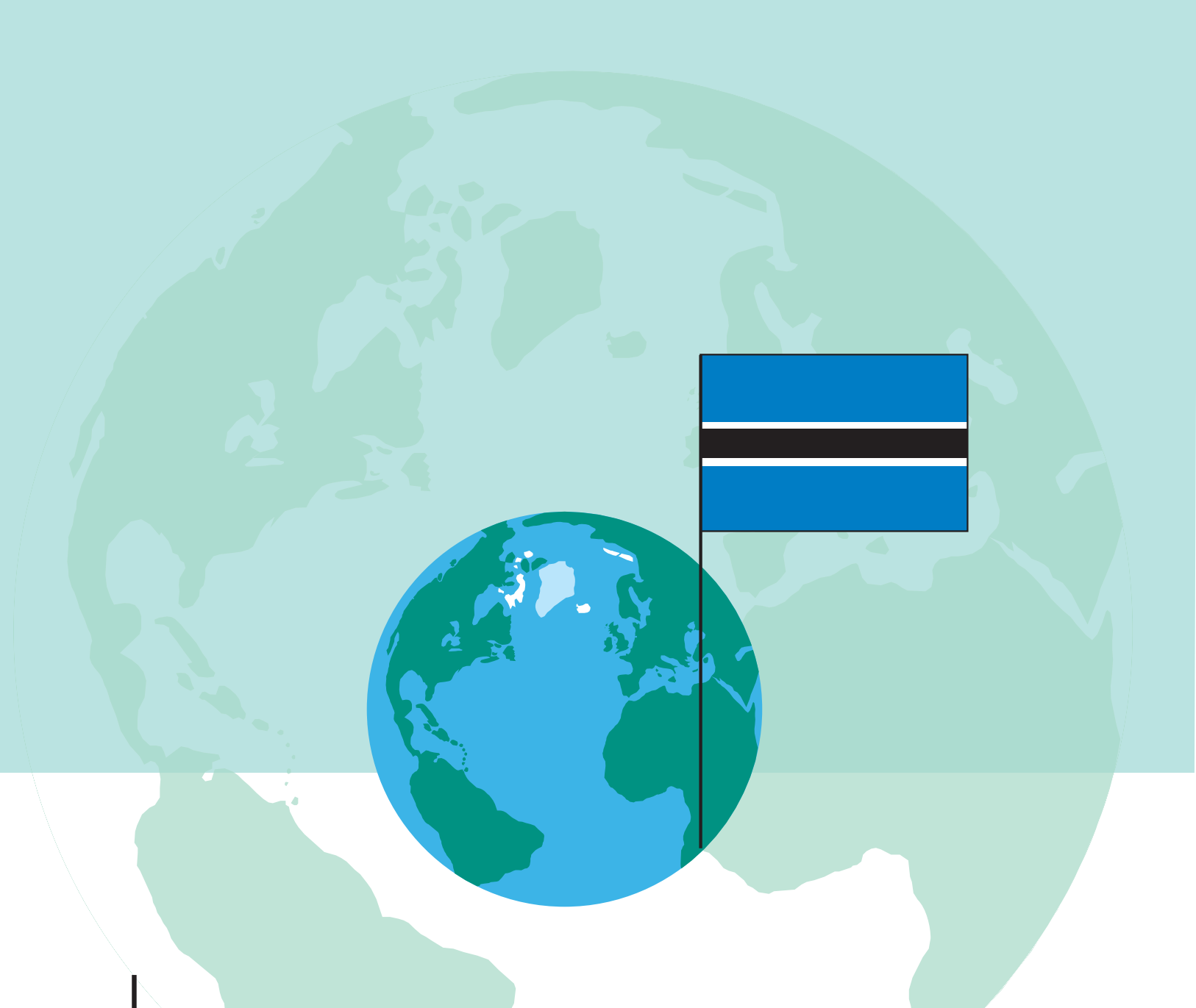
Lauras berättelse - Botswana

17-åriga Laura sitter med sin syster Caterina på hälsostationens röda soffor. De väntar på att komma till läkarens mottagning.

Laura är hiv-positiv. Hon har inte ännu insjuknat i aids men hon måste regelbundet gå till hälsostationen för medicinering. För en utomstående ser Laura frisk ut och hon försöker också att leva ett aktivt liv trots smittan. Laura arbetar som frivillig för en organisation som upplyser unga om hiv-smittans faror. "Det viktigaste budskapet som vi vill föra till ungdomen är: 'Aids dödar, skydda dig mot den.' Genom små roliga pjäser försöker vi få ungdomen att förstå att man kan få aids om man inte använder kondom på rätt sätt under samlag. Den största delen av ungdomen

men förstår tyvärr inte ännu hur viktigt preventivmedel kondomen är", berättar Laura.

15-åriga Caterina säger bestämt att hon inte har någon pojkvän trots att många av hennes vänner redan har det, och flera av dem t.o.m. har barn. Caterina tänker inte inleda något förhållande med en man ännu på många år för hon vet att det är farligt - p.g.a. aids. I Botswana bär 39 % av den vuxna befolkningen HI-viruset.

Lauras berättelse är ett exempel på okunnighet: "Jag visste att min pojkvän hade haft intimt umgänge med en annan kvinna i början av vårt förhållande. Jag kände t.o.m. den här kvinnan men jag ville inte göra ett stort nummer av saken då min pojkvän svor på att deras förhållande var slut. Sedan blev min pojkvän sjuk. Läkarna berättade för honom att han hade insjuknat i aids, men han berättade inte om smittan för mig. Vi fortsatte med vårt förhållande som vanligt och han nämnde aldrig användning av kondom när vi hade sexuellt umgänge. Jag fick veta om min pojkväs sjukdom först då han dog. En sjukskötare berättade den hemska sanningen för mig. Och när jag fick veta att jag själv också var hiv-positiv kändes det som om

mitt liv slogs i spillror. Utan stöd från min familj hade jag inte orkat fortsätta leva", suckar Laura och tittar tacksamt på sin syster Caterina.

Laura har inte vågat berätta om sin sjukdom för många, för när människor får veta om det sprids ryktet och diskrimineringen börjar. Diskrimineringen håller ändå på att minska eftersom aids berör allt fler. Nästan alla i Botswana har någon släkting eller bekant som har dött i aids. Man har börjat förstå att aids är ett stort, för hela folket gemensamt problem som man endast kan lösa genom öppen upplysning.

1. **Aids smittar via**
 a) miljöföroreningar
 b) ohygieniska wc-stolar
 c) ett virus

Svar: C

- Aids beror på ett immunbristsvirus (hiv). Viruset försvagar och förstör kroppens immunsystem, och till slut kan kroppen inte längre försvara sig mot smittande sjukdomar.

2. **Hiv**
 a) kan inte smitta från en person till en annan
 b) kan smitta från en person till en annan
 c) man kan undvika att bli smittad genom mediciner

Svar: B

-Hiv kan smitta från en person till en annan genom samlag utan kondom, gemensamt använda drogsprutor eller via av viruset infekterade blodprodukter (blodtransfusion). Viruset kan också smitta från modern till barnet under graviditeten, födseln eller amningen. För tillfället finns det inget vaccin mot HI-viruset.

3. **En människa kan endast smitta HI-viruset till en annan person då smittans symptom börjar visa sig hos honom/henne**
 a) sant
 b) falskt

Svar: Falskt -

Varje bärare av HI-viruset kan smitta viruset till en annan person oberoende om han/hon har tydliga symptom eller ej. De kan smitta viruset via oskyddat samlag, använda injektionssprutor, donerat blod eller via födsel och amning. Man uppskattar att 9/10 av alla hiv-positiva i världen inte vet om att de bär viruset. Man kan inte se om en person bär HI-viruset eller inte.

4. **Man kan ta reda på om en person bär hiv eller inte med hjälp av**
 a) blodprov
 b) röntgenbilder
 c) hudundersökning

Svar: A

-Med blodprov kan man fastställa mängden av HI-virusets antikroppar. Antikropparna börjar synas i blodet först 12 veckor efter infektionen. Det finns risk för att den smittade personen smittar fler personer under de här 12 veckorna. Ca tre månader efter infektionen kan man fastställa infektionen genom blodprov med nästan 100 % säkerhet.

5. **När en människa blivit smittad av hiv insjuknar han/hon genast i aids**
 a) sant
 b) falskt

Svar: Falskt

-Efter att en människa har blivit smittad av HI-viruset kan han eller hon insjukna i aids efter sex månader, men inte ens efter tio år behöver hon eller han ha insjuknat i aids. Forskarna försöker reda ut varför vissa personer insjuknar snabbare än andra. För tillfället tror man att det beror på personens hälsotillstånd och näring under infektionstillfället, olikheter i människors immunsystem och på andra faktorer som ännu inte är kända.

6. **Att avhålla sig från sex är ett effektivt sätt att skydda sig mot hiv**
 a) sant
 b) falskt

Svar: Sant

-Världsomfattande är sex den största smittofaktorn av hiv. Därför är det bästa sättet att skydda sig mot smittan att avhålla sig från sex. I ett stadig förhållande där båda parterna är hiv-testade och ingendera har andra sexpartners är risken att bli smittad av hiv liten.

7. **Ett barn kan födas hiv-positivt**
 a) sant
 b) falskt

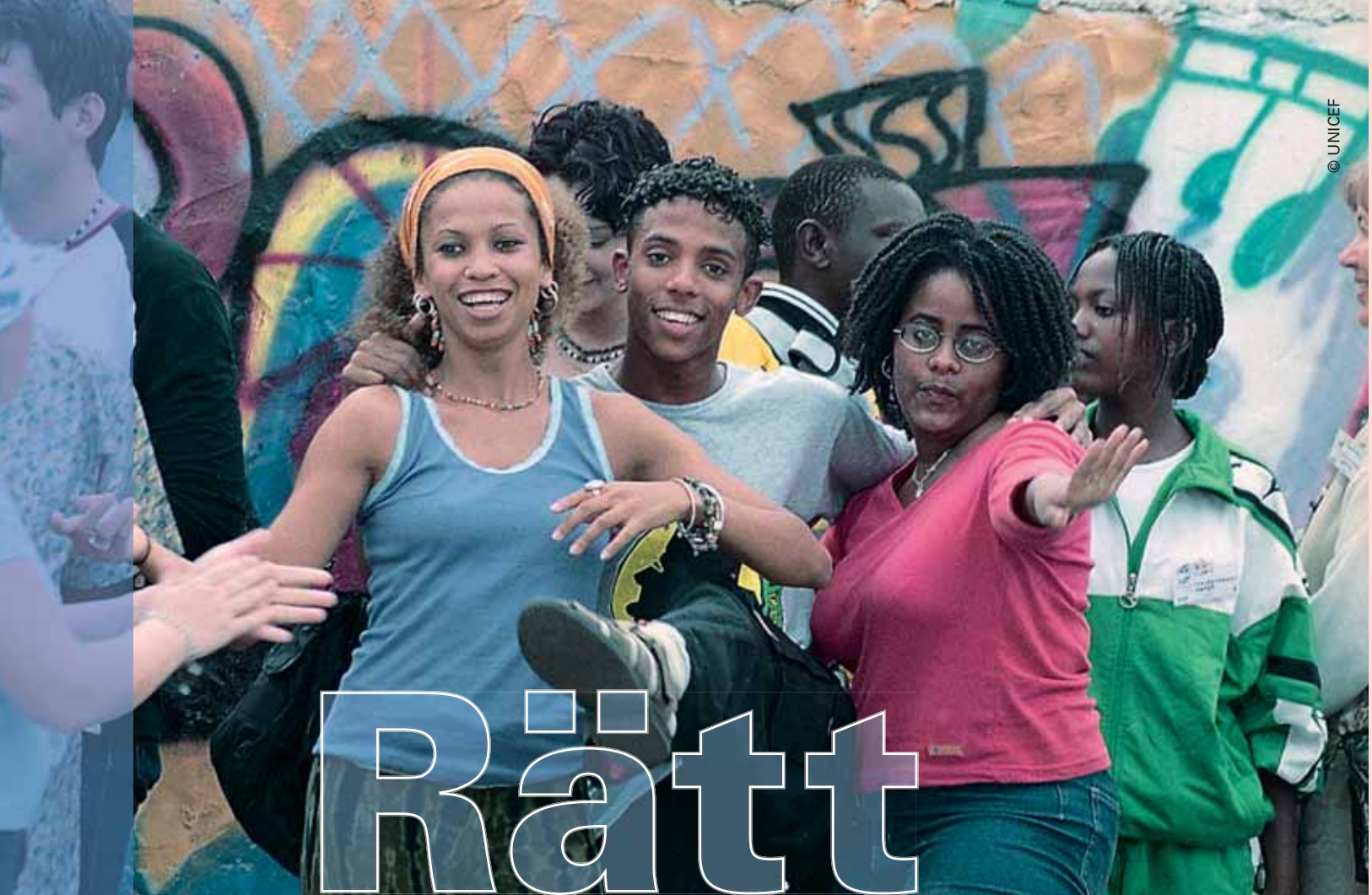
Svar: Sant

-Om modern är hiv-positiv kan viruset smittas till barnet under graviditeten, födseln eller amningen.

8. **Om man kysser en hiv-positiv person kan man själv bli smittad**
 a) sant
 b) falskt

Svar: Falskt

-Hiv smittar inte genom kyssar eftersom hiv inte smittar via saliv. Om man har blödande sår i munnens slemhinnor finns det en liten risk för att få infektionen.

Rätt

9.

till vila och fritid

ARTIKEL 31 - Ett barn har rätt till vila, lek och fritid, och till att delta i konst- och kulturalaktiviteter.

ARTIKEL 32 - Ett barn får inte utföra arbete som kan hindra dess utbildning eller äventyra dess hälsa och utveckling.

BAKGRUNDSINFORMATION:

- Enligt UNICEFs definition innehar barnarbete följande kännetecken: heldagsarbete i för ung ålder, för långa arbetstider, ohälsosamma och farliga arbetsförhållanden, för mycket ansvar i ung ålder, otillräcklig lön, arbetet hindrar skolgången, arbetet förorsakar orimlig fysisk, social eller psykisk ansträngning
- Det finns uppskattningsvis över 200 miljoner barnarbetare i världen
- Barnarbetarna jobbar huvudsakligen i mattväverier, fotbollssyateljéer, metallverkstäder, bilverkstäder, barer, tegelfabriker och servicestationer
- Stor del av barnarbetarna jobbar på städernas gator
- UNICEF tror att en grundutbildning för alla barn är det bästa vapnet mot en fortsatt användning av barnarbetskraft

MÅL: Vi funderar på vad barnarbete innebär och varför det kan vara farligt. Vi märker att barnarbetsfrågan är ett komplicerat problem som man kan se på från många olika synvinklar.

GÖR SÅ HÄR:

1. Läs upp Hafiz berättelse för eleverna.

2. Berätta för eleverna:

- *Miljontals barn runtom i världen tvingas arbeta på plantager och i fabriker samt med prostitution och serviceyrken, t.ex. som hemhjälp eller gatuförsäljare.*

- *Det egentliga problemet, som ligger bakom användningen av barnarbetskraft, är fattig-*

- *Barnarbetskraft används eftersom den är billig. Arbetsgivarens vinst blir alltså större på små barns bekostnad. Barn kan inte heller kräva bättre behandling.*

- *Tungt och ofta också farligt arbete förorsakar bestående skador på barnens kropp och sinne. Ansvaret att försörja familjen är en för stor börda för ett barn att bära. Offren för barnarbete blir allvarliga och ler sällan. De kan helt förlora sin förmåga att leka och att vara barn.*

Material:

- HAFIZ BERÄTTELSE s. 50
- KOPIOR AV SYNPUKTSKORTEN s. 51

dom - barn måste delta i inskaffningen av familjens nödvändiga levebröd eftersom föräldrarna är fattiga eller eftersom barnet inte har några föräldrar. Barnen måste ta hand om småsyskon och hushållet medan föräldrarna arbetar. Föräldrarna tvingar alltså inte sina barn till arbete på grund av att de inte älskar dem, utan för att de måste.

Fortsätt övningen i grupper på 4-6:

1. I varje grupp väljer 2-3 personer barnarbets-temats synpunkt A och samlas i en liten grupp för att fundera ut motivationer för sitt synsätt. De andra 2-3 samlas för att fundera ut motivationer till synpunkt B. Tiden för funderingar i den lilla gruppen är ca 15 minuter.

2. Efter att eleverna har tänkt ut sina motivationer samlas hela gruppen på 4-6 personer på nytt och representanter för båda synpunkterna presenterar sina motivationer. I det här skedet bör för eleverna påpekas att det är viktigt att lyssna på motparten. Försök också få grupperna att ställa frågor till motparten.

3. När de båda synpunkterna framförts, be eleverna byta synpunkter inom gruppen. Representanterna för synpunkt A byter till synpunkt B och tvärtom. Eleverna funderar igen ut motivationer, nu från en ny synvinkel.

4. Gruppen samlas igen och representanter för båda synpunkter framför sina motivationer.

5. Be till slut gruppen skriva ett gemensamt utlåtande eller ställningstagande (möjligtvis en lösning) baserat på diskussionen om barnarbetskraft.

6. Gruppernas utlåtanden läses högt för klassen och diskuteras:

- Var det lätt att skriva ett gemensamt utlåtande? Om inte, varför var det svårt?
- Var det någon nytta av att byta roller/ synpunkter med tanke på skrivningen av slututlåtandet?
- Hurudana rättigheter och skyldigheter ingick i diskussionstemat? Stod de i konflikt med varandra? Varför?

Idéer för fortsatt arbete:

- På det här sättet kan också andra teman angående barnens rättigheter behandlas (t.ex. yttrandefrihet jämfört med begränsning av rasistiska gruppers yttrandefrihet o.s.v.).
- Sök ut och undersök tidningsartiklar i vilka olika rättigheter står i konflikt med varandra.
- Undersök bilagan "Viktiga åldersgränser". Vad säger Finlands lag om barnarbete? Vid vilken ålder är arbete tillåtet? Kan man i Finland råka ut för barnarbete? Hur?
- Stor del av alla barnarbetare arbetar och bor åtminstone delvis på gatan. Ta reda på mer om gatubarn. Var finns de, hurudana är vardagen på gatan och hurudana faror utsätts barnen på gatan för?

© UNICEF

© UNICEF/Karvinen

Användning av barnarbetskraft är ett komplicerat problem som är svårt att motarbeta. Varje människa kan ändå medverka till dess minskning med små dagliga handlingar.

Det importeras ständigt produkter till Finland som kan tänkas ha blivit tillverkade med hjälp av barnarbetskraft, t.ex.: kaffe, te, bananer, fotbollar, skor och kläder. Som konsument har vi rätt att få veta produkternas ursprung. Vi kan försöka att endast köpa produkter vid vilkas tillverkning barnarbetskraft inte använts.

Verksamhetsidé!

- Dela in eleverna i grupper på 2-3 och välj ut några produkter ur följande lista: banan, kaffe, te, kakao, fotboll, joggingskor, t-skjorta, shorts, skolväska, linjal, suddgummi.
- Besök någon av ortens varuhus/matbutiker eller kontakta importören och försök ta reda på följande saker om produkten:
 - I vilket land är produkten tillverkad?
 - Hur har försäljaren eller importören tagit reda på produktens ursprung?
 - Har förhållandena i fabrikerna undersökts, hur?
 - Hur kan man försäkra sig om att barnarbetskraft inte använts vid tillverkning av produkten?

Hafiz berättelse

- Palestina

Hafiz är 11 år gammal och kommer från Palestina. Han lever på det oroliga och krigiska området Gaza i en stad som heter Zatoun. Han har sju syskon. Hafiz pappa dog för ett halvt år sedan. Sedan dess har Hafiz varit tvungen att delta i försörjandet av familjen.

Varje dag tvättar Hafiz bilfönster i den största korsningen i centrum. Lönen för det hårda arbetet i den gassande solen är inte stor men den är nödvändig för att familjen skall klara sig.

Även om livet är hårt och tröttande så får Hafiz ändå gå i skola. Ibland måste han ändå stanna hemma eftersom han är så trött efter föregående dags arbete att ögonen inte hålls öppna under lektionerna.

Snart är det sommar och skolorna stänger för två månader. Hafiz väntar inte speciellt ivrigt på att skolan skall sluta, för sommaren innebär inte avslappnande lov och roliga lekar för honom. Istället väntar långa och heta arbetsdagar fyllda av bilfönstertvätt i vägkorsningen.

Synpunkt A

För att kunna trygga barnens rätt till lek, utbildning och utveckling till en balanserad vuxen borde allt barnarbete strängt förbjudas med hjälp av lagstiftning.

Fundera på era motiveringar utgående från åtminstone följande punkter:

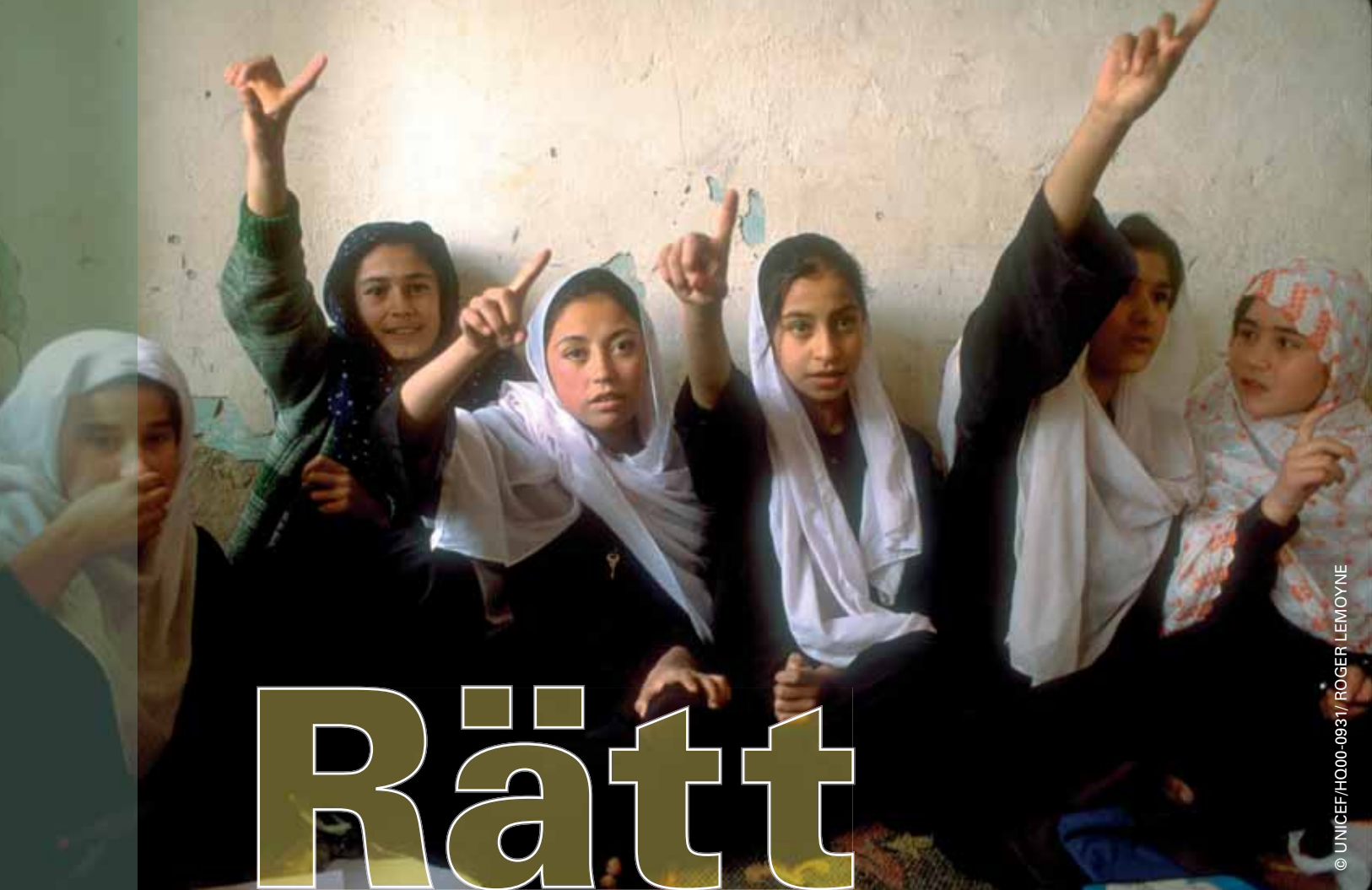
- arbetets negativa inverkan på barnets skolgång
- barn arbetar ofta under förhållanden som är skadliga för hälsan
- arbetande barn hamnar ofta ut för olika slag av utnyttjande eftersom de inte kan försvara sig
- andra motiveringar

Synpunkt B

Barn borde få delta i inskaffningen av familjens uppehälle eftersom familjer lever i extrem fattigdom och inte klarar sig utan barnens hjälp och eftersom barnen genom arbete får en nyttig roll i samhället.

Fundera på era motiveringar utgående från åtminstone följande punkter:

- i vissa samhällen är det svårt för vuxna att hitta arbete och därför kan barnets arbete vara den enda inkomstkällan familjen har
- i vissa samhällen är det tradition att barn arbetar jämsides med vuxna
- om man förbjuder barn från att arbeta växer de inte upp till en del av de vuxnas samhälle
- arbete kan vara en lärande erfarenhet för barnet
- andra motiveringar

© UNICEF/HO00-0931/ ROGER LEMOYNE

Rätt

10.

att delta och uttrycka sin åsikt

ARTIKEL 12 - Barnet har rätt att fritt uttrycka egna åsikter i alla frågor som rör honom/henne. Barnets åsikter ska beaktas med hänsyn till dess ålder och mognadsgrad.

ARTIKEL 15 - Barnet har rätt att bli medlem i föreningar och verka i dem.

BAKGRUNDSINFORMATION:

- Våren 2002 organiserade UNICEF i New York, i samband med ett specialsammanträde för FN:s barnfrågor, ett historiskt barnens forum, där över 400 barn och unga från över 154 olika länder samlades för att diskutera barnfrågor
- År 2007 ordnades konventionens andra uppföljningskonferens, där också barn och ungdomar deltog
- Barn har rätt att delta i diskussioner och beslutsfattning om saker som gäller dem själva
- UNICEF har stött ungas åsiktsyttrande och deltagande i beslutsfattning bl.a. i Namibia, Nepal och Indien genom att organisera verkstäder, läger och klubbar. Genom de här aktiviteterna har man också lyckats öka ungas kunskap om hiv och hur man skyddar sig mot smittan

MÅL: Vi funderar på vad det betyder att påverka i samhället och vilken betydelse det har för en själv. Vi hittar på sätt att påverka i vår närmaste omgivning och övar oss att göra det.

GÖR SÅ HÄR:

1. Läs artiklarna "Esbos ungdomsfullmäktige har redan verkat i 10 år" och "Riihenmäen koulu i Mäntsälä". Fundera på funktionsdugligheten av påverkningssätten som framkommer i artiklarna. Vad är bra och vad är dåligt?
2. Vad tycker eleverna om vad de här ungdomsaktiva åstadkommit?

Material:

- Artikeln "Esbos ungdomsfullmäktige har redan verkat i 10 år" s. 55
- Artikeln "RIIHENMÄEN KOULU I MÄNTSÄLÄ" s. 56
- "MEDVERKA I EN ORGANISATION!" - ungdomsorganisationer i Finland s. 57

3. Hur många av eleverna kunde tänka sig att delta i sådan här slags aktivitet? Finns det möjlighet till sådant på den egna orten?

4. Hurudana frågor skulle de föra fram som medlemmar i ett ungdomsråd på den egna orten?

5. Man kan påverka på många olika sätt och på många olika nivåer. Fundera på hur blyga och tystlåtna personer kan påverka sin egen omgivning, eller de som inte vill vara medlemmar i elevkårer, kommittéer eller fullmäktigen? Hitta på exempel på sätt att påverka
 - i hemmet och familjen
 - i den egna staden, kommunen
 - riksomfattande
 - internationellt

6. Eleverna kan själva berätta om sina erfarenheter av att påverka. Vad är roligt med att påverka? Vad är svårt? Har ungas åsikter någon egentlig betydelse i de vuxnas värld?

7. Diskutera effektiviteten och lämpligheten av de följande påverkningssätten i olika situationer:
 - klädsel (t.ex. hårdrockare, hippies)
 - konsumentvanor (t.ex. eko)
 - matvanor (t.ex. veganism)
 - demonstrationer
 - insändare i tidningar
 - elevkårsverksamhet
 - politik (t.ex. politiska ungdomsorganisationer)

Diskutera påverkande i er egen skola:

1. Bedöm elevernas påverkningsmöjligheter i er skola. Ger lärarna eleverna chansen att uttrycka sina åsikter gällande frågor som angår dem själva. Hurudana påverkningsmöjligheter finns det i er skola? Om det inte finns påverkningsmöjligheter, vad beror det på?

2. I vilka frågor skulle eleverna vilja påverka i skolan?

3. Vilka sätt kunde vara effektiva då det gäller skolpåverkning? På vilka olika sätt kan man närma sig dem som bestämmer, t.ex. lärare, rektor, skoldirektör eller andra elever, så att man får igenom sina egna önskningar?

4. Utarbeta i grupper skriftliga/illustrerade förslag på hur man kunde öka skolmiljöns trivsamhet och funktionalitet. Samla ihop till en skrivelse eller annat meddelande till lärarmötet eller till rektorn. Välj ut representanter från klassen som framför meddelandet personligt. Bestäm om fortsättningen med mottagaren, hur och när får ni svar på era frågor?

Idéer för fortsatt arbete:

- Om det finns ungdomsfullmäktige på er ort, be en representant ur den komma till klassen och berätta om ungas påverkningsmöjligheter.
- Fundera på möjligheter att kontakta stadsförvaltningen angående någon fråga som rör eleverna och be en medlem ur styrelsen besöka klassen för att berätta om påverkningsarbetet och barns och ungdomars möjligheter att påverka i staden.
- Skriv en insändare till den lokala tidningen eller redigera en egen ställningstagande tidning om barnets rättigheter.
- Öva er på att hålla tal om något viktigt ämne angående barn eller andra ämnen som passar till elevernas ålder.
- Förslagskampanj: Gör i små grupper eller med hela klassen förslag på utveckling av skolan. Exempel på teman: skolbepisningen, rasttrivseln, funktionaliteten och trivseln i skolbyggnaden, hobbymöjligheter i skolan m.m.
- Gör affischer, tal eller en video som visar

problemen och presenterar lösningar. Organisera paneldiskussioner för hela skolan och skriv brev till lärare, föräldraråd eller lokaltidning o.s.v. I planeringsstadiet, gå igenom åtminstone följande saker:

- Vad vill man åstadkomma med förslaget? Vem försöker man påverka?
- Ett exakt tema och begränsning på förslaget
- Hurudan information bör sökas ut, för att förslaget ska vara trovärdigt också för de vuxna?
- På vilka olika sätt ska förslaget föras fram?
- Under vilken tidsram ska förslaget föras fram?
- Vem hör till förslagsarbetsgruppen och vilka är deras uppgifter?
- Hurudan material behövs för att framföra förslaget?
- Hur ska man värdera förslagets framgång?
- Bekanta er med listan över ungdomsorganisationer (bilaga). Ta i par eller grupp reda på hurudan påverkningsverksamhet de här organisationerna utövar och presentera informationen för hela klassen.

Ungdomsfullmäktige i Esbo har funnits redan i 10 år

Ungdomsfullmäktige är en farled till beslutsfattandet

Ungdomarna i Esbo har redan i tio år kunnat påverka stadens angelägenheter. Ungdomsfullmäktige har funnits i Esbo längre än i någon annan storstad i Finland. Ungdomsfullmäktigen eller motsvarande finns i 160 kommuner i Finland.

”Det är svårt att förbättra något om man bara gnäller i skolkorridorerna”, resonerar Tiina Poutiainen som är ordförande för ungdomsfullmäktige och går andra året i gymnasiet. ”Genom ungdomsfullmäktige lyssnar man på ungdomarnas röst.” Under de senaste åren har man tagit ställning till t.ex. spårtrafikslösningen, utredningen om skolnätverket och serveringen av mellanmål i skolorna.

Esbo ungdomsfullmäktige har rätt att närvara vid flera nämnders sammanträden och får väcka motioner direkt i stadsstyrelsen. Poutiainen har representerat ungdomsfullmäktige i byggnadsnämnden. ”Nämnden hade en bra attityd. Om jag öppnade munnen lyssnade de på vad jag sa. Jag märkte att ärendena i byggnadsnämnden är ganska invecklade och fordrar att man sätter sig in i dem”, berättar Poutiainen.

Tidskrävande men givande

Ungdomsfullmäktige väljs alltid för två år. Fullmäktige, som består av 30 medlemmar i åldern 13 till 18 år, sammanträder en gång i månaden och fattar beslut, ger utlåtanden, väcker motioner och planerar evenemang.

”Det här tar mycket tid, men det är det värt. Man lär sig förstå hur staden fungerar och man vågar oftare påverka saker. Tillsammans med en grupp är det lättare att väcka motioner”, säger Poutiainen.

Ungdomsfullmäktige håller också kontakt med skolornas elevkårer. Poutiainens första kontakt med ungdomsfullmäktige fick hon i tiderna i högstadiets elevkår: skolan fick pengar till nya trummor via ungdomsfullmäktige.

När man är van att påverka saker är tröskeln låg att flytta över från ungdomsfullmäktige till kommunalpolitiken. Poutiainen uppskattar att en tredjedel av de nuvarande medlemmarna i ungdomsfullmäktige är med i partiverksamheten. Hon har också redan blivit ombedd att komma med i partipolitiken. Tillsvidare räcker det med ungdomsfullmäktige.

Kai Mykkänen som är ledamot av stadsfullmäktige (saml), fungerade i tiderna som ordförande för den första ungdomsfullmäktigen i Esbo. ”Det kunde vara bra om ungdomsfullmäktige inte bara hade ett verksamhetsanslag utan också ett anslag för att förverkliga idéer. Ofta är ungdomsfullmäktiges projekt små så det kunde ge resultat snabbt”, funderar Mykkänen. ”Ungdomsfullmäktige blev åtminstone för kärntruppen en viktig erfarenhet som påverkade hela livet och fostrade oss.”

På våren behandlade Esbo stadsstyrelse en utredning om ungdomsfullmäktigens nuvarande tillstånd och styrelsen rekommenderade att bildningsväsendet utvecklar verksamheten med ungdomsfullmäktige. På agendan har bl a funnits att skriva in ungdomsfullmäktige i instruktionen, vilket skulle förbättra kontinuiteten, och att ungdomsfullmäktigen skulle få ett eget anslag för att förverkliga sina projekt.

(Redigerad på basis av en artikel skriven av Petri Kaukiainen i Helsingin Sanomat 14.9.2007)

Riihenmäen koulu i Mäntsälä – Finlands första UNICEF-skola

"Det har varit en glädje för oss – både lärare och elever – att vara Finlands första UNICEF-skola. Vi tror att det skulle ha varit en glädje även om vi varit den 153:e UNICEF-skolan eftersom det känns som om vi fått så mycket mera än vi gett.

Utgångspunkten för verksamheten var att vi skulle bilda ett samarbetsorgan för elevkårens styrelse. Organet skulle stöda och färga styrelsens verksamhet. Eleverna tog gärna emot utmaningen. Lärarna aktiverade sig också. Det ivriga tankeflödet ledde till många fina stunder.

Under de första åren koordinerade elevkårens styrelse verksamheten men snart förvandlades verksamheten till en klubb som alla intresserade frivilligt kunde delta i. Varje höst under höstmötet utnämns en av elevkårens styrelsemedlemmar till UNICEF-ansvarig. Personens uppgift är att fungera som kontaktperson mellan styrelsen och klubben. Under det årliga elevkårs mötet på hösten informerar ansvarspersonen alla skolans elever om UNICEFs verksamhet i världen samt gör upp en lista över dem som vill delta i frivilligverksamheten genom att gå på klubbmöten 2-3 gånger per månad efter skolan, delta i insamlingar, evenemang och i informationsverksamheten både inom skolan och utanför.

Två lärare ansvarar för UNICEF-klubbens verksamhet och olika ämneslärare uppmärksammar barnens rättigheter i sin undervisning. Olika jippon, bl a en ny Näs dag, barnkonventionens dag i november, att klä ut sig till påskhäxa och knacka dörr för UNICEF på påsken, Törstdagen i april, och dagsverke i maj har kopplats ihop med läsårets gång. I mån av möjlighet deltar vi i nödhjälpsinsamlingar och kampanjer tillsammans med lokalgruppen samt ordnar olika evenemang. Under årens lopp har följande händelser varit oförglömliga: besöken till UNICEFs byrå och olika lågstadiet, Goodwill ambassadörernas besök, galamiddagar som ordnats tillsammans med föräldrarna, discon, kompisarna till skolan – kampanjen, Afrika och Asien – dagarna och upproret mot trångsynthet samt det senaste jippet, Face-projektet som har med värdepluralism och tolerans att göra.

Trots att UNICEF är en organisation bland andra passar dess verksamhetsidé om barnens och ungdomarnas rättigheter samt global och tolerant fostran speciellt bra in i skolvärlden. Att vara en UNICEF-skola innebär att både lärare och elever fortlöpande utvecklas. Målet är att låta det goda cirkulera! Finland – nu en självständig 90-årig välfärdsstat – var ju ett av UNICEFs första biståndsmål efter andra världskriget."

Elever från Riihenmäen koulu som är på väg ut på den traditionella påskrundan.

Medverka i en organisation!

Amnestys finländska sektion - en känd internationell organisation som följer med och rapporterar om politiska fångars situation, användning av dödsstraff och människorättsituationen runt om i världen. **www.amnesty.fi**

4H-förbundet - en politiskt obunden ungdomsorganisation. 4H skolar sina medlemmar till företagsamhet, miljövård, samarbete och internationalisering. **www.4h.fi**

Människorättsförbundet - verksamhetens syfte är att göra människorätterna kända och motsätta sig människorättskränkningar. **www.ihmisoikeusliitto.fi**

Kalevan Nuorten Liitto - obunden uppfostrings- och kulturorganisation för småbarn och barn i skolåldern. **www.kalevannuoret.fi**

Non Fighting Generation - med mål att skapa en helt ny vålds- och drogfri ungdomskultur. **www.nonfighting.fi**

Pohjola-Nordens ungdomsförbund - ideologiskt och politiskt obunden ungdomsorganisation, vars mål är att främja nordiskt ungdomssamarbete och ungdomsträffar. **www.pnn.fi**

Rauhanpuolustajat ry. - politiskt och religiöst obunden medborgarorganisation. Organisatio-

nens ändamål är att verka för fred, avväpning, tolerans, mänskliga rättigheter och världsomfattande jämställdhet. **www.rauhanpuolustajat.fi**

Föreningen för främjande av rättvis handel rf - med ändamål att införa den rejäla handelns märkessystem till Finland, öka finländares kunskap om handelns verkan på utveckling och utvecklingsländernas fattiga förhållanden, föra fram till handeln hörande missförhållanden och rätta till missförhållanden med hjälp av märkesystemet. **www.reilukauppa.fi**

Setlementtinuoret - politiskt obunden medborgarorganisation, som grundar sig på ekumenisk kristlighet. Stöder uppväxt som människa och som medmänniska samt livets förenhetligande. **www.setlementtinuoret.fi**

Finlands Scouter - motkraft mot "Varför måste jag?" och "Det är inte min sak!" -attityderna. Inom scouterna bryr man sig och förvandlar omtanken till praktiska handlingar. **www.partio.fi**

Finlands UNICEF - samlar medel till långvariga utvecklingsprogram och nödhjälp, informerar om barnets rättigheter och berättar om världens barns situation. **www.unicef.fi**

Valtikka.fi - är en Internetsida för ungdomar som vill veta mera om världen runtom dem och också agera i den. **www.valtikka.fi**

Rättigheter och skyldigheter

11.

ARTIKEL 13 - Varje barn har rätt att uttrycka sin åsikt så länge den inte sårar andra.

MÅL: Få eleverna att förstå att det till deras rättigheter också hör skyldigheten att respektera andras rättigheter.

Material:

- VITA OCH RÖDA
PAPPERSLAPPAR

GÖR SÅ HÄR:

1. Dela in eleverna i grupper på 3-4. Dela ut 10 vita papperslappar till varje grupp.
2. Be grupperna skriva de viktigaste rättigheter, som de tycker att de har, på lapparna. Hjälp fås från sammandraget av avtalet om barnens rättigheter (bilaga).
3. När grupperna har skrivit ner sina viktigaste rättigheter, förklara att det till varje rättighet också hör en eller flera skyldigheter.
T.ex.:
 - Om du har rättigheten att köra bil är det din skyldighet att köra enligt reglerna i trafiken, utan att riskera andras trygghet.
 - Om du har rätt att bli hörd är det din skyldighet att lyssna på andra och respektera deras åsikter.
4. Dela ut de röda papperslapparna till grupperna och be dem skriva ner en skyldighet för varje rättighet (10 st.).
5. När de har skrivit ner en skyldighet (röd lapp) för varje rättighet (vit lapp), be dem blanda alla lapparna och byta hela knippen med en annan grupps lappar.
6. Grupperna delar in lapparna de fått i rättighet/skyldighet -par. Sedan kontrollerar de uppgiften med den grupp de fått lapparna av.

Vi fortsätter övningen med en diskussion:

- Var det svårt att namnge skyldigheterna? Varför?
- Skyddar skolans regler rättigheter eller betonar de skyldigheter? Varför?
- Hurudana rättigheter skulle eleverna vilja ha?
- Hurudana rättigheter och skyldigheter har underåriga enligt Finlands lag (bilaga)?

En annan variant:

- Vi undersöker parvis sammandraget av barnens rättigheter. Paret hittar på och skriver ner en passande skyldighet till varje rättighet. Avkastningarna från pararbetet samlas ihop enligt ovannämnda modell.

BARNKONVENTIONEN I KORTHET

1. Varje människa under 18 år räknas som barn.
2. Barnets rättigheter gäller alla barn. Inget barn får diskrimineras på grund av barnets eller dess föräldrars egenskaper, åsikter eller ursprung.
3. Vid alla beslut som rör ett barn ska barnets bästa prioriteras.
4. Staterna ska förverkliga de rättigheter som fastställs i barnkonventionen.
5. Staterna ska respektera föräldrars och andra vårdnadshavares ansvar, rättigheter och skyldigheter i anslutning till barnets fostran.
6. Varje barn har rätt till livet. Staterna ska trygga bästa möjliga förutsättningar för att barnet ska överleva och utvecklas i egen takt.
7. Barnet ska registreras omedelbart efter födseln. Barnet har från födseln rätt till ett namn och ett medborgarskap. Barnet har rätt att veta vilka föräldrarna är och att i första hand bli vårdat av dem.
8. Ett barn har rätt att behålla sin identitet, sitt medborgarskap, sitt namn och sina släkterelationer.
9. Ett barn har grundläggande rätt att leva tillsammans med sina föräldrar, förutsatt att han/ hon har det bra och tryggt med dem. Ett barn som inte bor med sina föräldrar har rätt att träffa och hålla regelbunden kontakt med båda föräldrarna. Ifall det inte är bra för barnet att träffa föräldrarna kan man hindra umgänge.
10. Om barnet och dess föräldrar har kommit att bo i olika länder, är det statens plikt att i positiva anda och utan dröjsmål behandla en ansökan om familjeåterförening.
11. Staterna ska hindra olovligt bortförande av ett barn från ett land till ett annat.
12. Barnet har rätt att fritt uttrycka egna åsikter i alla frågor som rör honom/henne. Barnets åsikter ska beaktas med hänsyn till dess ålder och mognadsgrad.
13. Barn har rätt att uttrycka sina egna åsikter, förutsatt att de inte kränker andras rättigheter. Barn har rätt att få information.
14. Barnet har rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet. Den vägledning föräldrarna ger barnet i detta sammanhang ska respekteras.
15. Barnet har rätt att bli medlem i föreningar och verka i dem.
16. Barnet har rätt till privatliv, hemfrid och brevhemlighet. Barnets heder eller anseende får inte kränkas.
17. Barnet har rätt att via t.ex. tv, radio och tidningar få tillgång till information. Staten är skyldig att uppmuntra massmedierna att producera sådant material som stöder barnets utveckling och välfärd. Barn ska skyddas mot information och material som kan ha skadlig inverkan på barnet.
18. Föräldrarna har det primära och gemensamma ansvaret för barnets fostran och utveckling för barnets bästa. Staten bör stöda föräldrarna i sin uppgift.
19. Barnet ska skyddas mot alla former av våld, försummelse och utnyttjande.
20. Ett barn som inte kan bo med sin familj har rätt till särskilt skydd och stöd. I sådana fall ska man beakta kontinuiteten i barnets fostran, och ta hänsyn till barnets etniska, religiösa och språkliga bakgrund.
21. Adoption kan komma i fråga om det ur barnets synvinkel är det bästa alternativet.
22. Staten bör skydda flyktingbarn och se till att deras rättigheter, som är antecknade i denna konvention, förverkligas.
23. Handikappade barns specialbehov bör beaktas och barnet bör få leva ett fullt och gott liv.
24. Ett barn har rätt till bästa möjliga hälsa och till den hälso- och sjukvård han/hon behöver.
25. Ett barn som placerats utanför sitt födelsehem har rätt till regelbunden översyn av grunderna för sin omvårdnad och placering.
26. Ett barn har rätt till social trygghet.
27. Ett barn har rätt till den levnadsstandard som behövs för dess fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling.
28. Ett barn har rätt till kostnadsfri grundläggande utbildning. Staten ska främja utbildning och studiehjälp på andra stadiet samt förebygga avbrott i studierna.
29. Utbildningen ska utveckla barnets individuella färdigheter, dess respekt för de mänskliga rättigheterna och för barnets egen, föräldrarnas och andras kultur samt dess tolerans.
30. Ett barn som tillhör en minoritet eller urbefolkning har rätt till sin egen kultur, religion och sitt eget språk.
31. Ett barn har rätt till vila, lek och fritid, och till att delta i konst- och kulturaktiviteter.
32. Ett barn får inte utföra arbete som kan hindra dess utbildning eller äventyra dess hälsa och utveckling.
33. Ett barn ska skyddas från narkotika.
34. Ett barn ska skyddas mot alla former av sexuellt utnyttjande.
35. Staterna ska förhindra handel med barn.
Artiklar 34 och 35: se tilläggsprotokoll angående barnhandel, barnprostitution och barnpornografi
36. Ett barn ska skyddas mot alla former av utnyttjande.
37. Inget barn får utsättas för tortyr eller annan grym eller förnedrande bestraffning. Att fängsla ett barn får endast användas som en sista utväg, och även då ska man behandla barnet mänskligt och ta i beaktande barnets ålder.
38. En person under 18 år får inte värvas till armén och inte heller delta i krigföring. Vid väpnade konflikter ska barn skyddas.
Artikel 38: se tilläggsprotokoll om barns deltagande i beväpnade konflikter
39. Ett barn som utsatts för någon form av utnyttjande bör få hjälp till rehabilitering och social återanpassning.
40. Om ett barn brutit mot lagen eller misstänks ha gjort det ska barnets människovärde respekteras och barnets ålder tas i beaktande.
41. Ifall en stats nationella lagstiftning garanterar ett barn större rättigheter än vad barnkonventionen gör, ska de nationella lagarna följas.
42. Staten bör se till att alla medborgare är medvetna om barnets rättigheter.
43. FN:s kommitté för barnets rättigheter övervakar att denna konvention följs.
44. Staterna är skyldiga att regelbundet rapportera om förverkligandet av barnets rättigheter.
45. Specialorganisationerna, UNICEF och andra FN-organ är berättigade och skyldiga att evaluera och främja förverkligandet av konventionens artiklar.
- 46.–54. Dessa artiklar behandlar beslut om ratificering av och ändringar i konventionen samt konventionens övriga giltighet.

Artikel

Moment eller paragraf i konvention eller lag.

Grundbehov

Alla människor har grundbehov. De skiljer sig från önskningar genom att vara för människan nödvändiga byggklossar för ett bra liv. Man kan t.o.m. säga att människan utan dem inte har möjlighet till ett mänskligt liv. Grundbehoven möjliggör människans heltäckande utveckling både som fysisk och psykisk varelse. Grundbehoven hör ihop med upprätthållande av hälsa, utbildning samt uttrycks- och deltagarfrihet.

Deklaration

Dokument som binder de undertecknade moraliskt men som inte är juridiskt strängt bindande.

Jämlikhet

Jämlikhet betyder förverkligande av likvärdighet och rättvishet mellan människor. Begreppet jämlikhet har redan länge i första hand associerats med jämlikhet mellan könen. Begreppet är ändå mera vidsträckt. Det innehåller både förhållanden mellan olika minoriteter och förhållanden mellan minoriteter och majoriteter, till vilka hör frågor om avskiljande, diskriminering och pluralism.

Konvention

Synonym till multilateralt avtal. Binder juridiskt staterna som ratificerat den.

Människovärde

Varje människa, oberoende hans/hennes familjebakgrund eller samhälleliga/kulturella ursprung,

har rätt till en sådan respekt som tillhör alla människor som representerar mänskligheten. Härav följer att människovärdet tillhör oss alla och att alla måste godkänna och respektera det.

Mänskliga rättigheter

Med mänskliga rättigheter avser man rättigheter som tillhör alla medlemmar av människosläktet. Nuförtiden förstår man med mänskliga rättigheter närmast de rättigheter som är skyddade med världsomfattande eller regionala människorättskonventioner.

Plikt

Till varje rättighet hör också plikter. T.ex.: Om en person kräver sin rätt till hälsovård kan han inte samtidigt förstöra sin hälsa med droger. Den viktigaste individuella plikten kan anses vara att respektera andras rättigheter.

Ratificering

När en stat (riksdagen) ratificerar ett internationellt avtal tar staten på sitt ansvar att följa avtalet inom landets gränser och stöda andra medlemsstater att respektera avtalet. Varje medlemsstat måste omarbota sina egna lagar så att de följer det ratificerade internationella avtalet.

Rättighet

Begrepp som har fötts från basbehoven. T.ex.: att sköta sin hälsa är ett av människans basbehov. Alla har därmed rätt till bashälsovård. Rättigheterna är till sin natur möjliggörande (rätt till bashälsovård) eller beskyddande (rätt att få skydd mot våld).

Viktiga åldersgränser i Finland:

12 år:

12 år är en viktig åldersgräns speciellt för barnets rätt att bli hörd. Barnets åsikt måste tas i beaktande i många frågor som angår honom/henne.

Verkställande av beslut om barnets vårdnad och umgängesrätt kan heller inte gå emot ett under 12-årigt barns vilja om barnet är så moget att man kan fästa uppmärksamhet vid hans/hennes vilja.

12 år fyllda barn har rätt att kräva sociala tjänster.

Vid bilåkning måste ett barn under 12 år, som är under 150 cm lång, använda bilbarnstol eller annan säkerhetsanordning.

Under 12-åringar får cykla på trottoaren.

14 år

Ett barn som under det pågående kalenderåret fyller 14 år får arbeta med sådant lätt arbete som inte skadar hans/hennes hälsa eller utveckling och heller inte stör hans/hennes skolgång. Arbetet får vara under högst hälften av barnets skollov.

Under skolarbetet tillåts tillfälligt eller kortvarigt arbete.

15 år

Ett 15-årigt barn som avklarat sin skolplikt får börja arbeta.

En 15-åring får själv ingå, uppsäga och upphäva sitt arbetsavtal.

En under 15-åring måste ges en minst 14 timmar lång och en 15 år fylld en minst 12 timmar lång oavbruten vilotid i dygnet.

En 15-åring förfogar själv över förtjänst för eget arbete. Dessa tillgångar får han/hon också testamentera. En 15 år fylld får själv öppna ett bankkonto samt sätta in och lyfta pengar och bestämma över depositionen.

Det straffrättsliga ansvaret inleds som 15-åring. Under 15-åringar får inte dömas till straff, men måste ändå ersätta skador.

En under 15-åring kan bli hörd som vittne endast om domstolen anser personen vara lämpad.

Åldersgränsen för mopedkörkort och traktorkörkort är 15 år.

En 15 år fylld får köra en registrerad motorbåt.

En 15 år fylld får transportera ett högst 10-årigt barn på cykel.

En 15 år fylld har rätt att skriva ut sig ur församlingen med föräldrarnas samtycke.

En 15-åring kan ändra sitt för- eller släktnamn med skriftligt tillstånd från sina föräldrar.

Barn under 15 år som gör sig skyldiga till upprepade brott kan utsättas för barnskyddsåtgärder.

16 år

Skolplikten upphör det år, under vilket barnet fyller 16 år.

När barnet fyller 16 år kommer han/hon in i arbetsverksamhetens krets.

En 16 år fylld är försäkrad mot ålderdom, arbetslöshet och invaliditet. Till den försäkrade ges ett sjukförsäkringskort som den 16 år fyllda bör skriva sitt namn på. En 16 år fylld får själv söka och lyfta sjukförsäkringsersättning.

Skyddsåldersgränsen för sexualbrott är 16 år. Sexuellt umgänge eller annat sexuellt närmande med en under 16-åring är straffbart, om det inte är frågan om två i samma utvecklingsstadium befinnande ungas sexualförhållande.

Åldersgränsen för körkort för lätt motorcykel är 16 år.

17 år

Staten betalar barnbidrag för varje barn under 17 år.

Om man under undantagsförhållanden (katastrof, beväpnad attack, krigshot, krig o.s.v.) måste intensivera räddningsverksamheten och förbereda sådan, kan statsrådet bestämma att varje 17-65-årig finsk medborgare är förpliktad att göra sådant för folket beskyddande arbete, som hans/hennes krafter och hälsa tillåter.

18 år

I barnskyddslagen och FN:s konvention om barnets rättigheter avses med barn varje människa under 18 år.

Barnets rätt att bli försörjd av sina föräldrar upphör då barnet fyller 18 år.

En under 18-åring får inte gifta sig eller registrera sitt parförhållande. Rättministeriet kan ändå för speciella orsaker ge yngre barn rätten att gifta sig.

En underårig kan få ett pass om hans/hennes föräldrar tillåter det.

Man får inte sälja tobak eller alkohol till under 18-åringar.

Åldersgränsen för körkort till motorcykel och personbil är 18 år.

En under 18-åringar besök på hälsovårdscentralen och tandvården är gratis.

En 18-åring har rösträtt i nationella och kommunala val.

Rättigheternas tid! - handbok till Barnkonventionen ger läraren grundinformation om Barnkonventionen samt verksamhetsidéer för klassundervisning. Syftet med handboken är att hämta FN:s ännu ganska okända Konvention om barnets rättigheter närmare den finska ungdomens vardag. Lärotimmarnas övningar uppmanar eleverna till funderingar om sina egna och världens andra ungdomars rättigheter samt väcker diskussion om rättvishet och jämlikhet.

UTBILDNINGSSTYRELSEN

